KAITSEVÄE AKADEEMIA

Strateegia ja innovatsiooni õppetool

ALEKSEI SCHMIDT

8. õhuväe põhikursus

VENEMAA FÖDERATSIOONI INFOTEGEVUS RAKETI AIM 120 AMRAAM KUKKUMISE KAJASTUSTE NÄITEL

LÕPUTÖÖ

Juhendajad

dr. phil. Vladimir Sazonov

kpt Kristjan Kostabi, MA

Tartu 2019

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud uurimistöö iseseisvalt. Kõik uurimistöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Annan uurimistöö positiivsele hindele kaitsmise korral Kaitseväe Akadeemia tasuta loa (lihtlitsents) enda koostatud uurimistöö reprodutseerimiseks, säilitamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks, sealhulgas digitaalarhiivi lisamiseks kuni autoriõiguse kehtivusaja lõppemiseni.

21.05.2019, Aleksei Schmidt, /*allkirjastatud digitaalselt/*

Juhendajate nõusolek kaitsmisele lubamise kohta

21.05.2019, Vladimir Sazonov, /*allkirjastatud digitaalselt/*

21.05.2019, Kristjan Kostabi, /*allkirjastatud digitaalselt/*

UURIMISTÖÖ LÜHITUTVUSTUS

Uurimistöö autor: Aleksei Schmidt

Uurimistöö pealkiri: Venemaa Föderatsiooni infotegevus raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise kajastuste näitel

Juhendajad: dr. phil. Vladimir Sazonov, kpt Kristjan Kostabi MA

Uurimistöö tüüp: lõputöö

Lehekülgede arv: 51

Kirjanduse ja allikate arv: 45

Tabelite arv: 6

Jooniste arv: 0

Lisade arv: 1

Uurimistöö kirjutamise keel: eesti keel

Märksõnad: hübriidsõda, infotegevus, Venemaa Föderatsioon, NATO õhuturbemissioon, narratiiv, asümmeetrilised tegevused, psühholoogiline mõjutamine

Teema valiku põhjendus: Infotegevuste teostamine on odav ja laiaulatusliku mõjutamisega, mis tänapäeval on aktuaalne teema.

Uurimistöö eesmärk: Selgitada meedias kajastatud Venemaa Föderatsiooni infotegevuste narratiive raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise kohta.

Annotatsioon: Tänapäeval on levinud termin *hübriidsõda*, mida kasutatakse eriti palju meedias. Venemaa Föderatsioon kasutab infotegevusi, mis on hübriidsõja osa, laiaulatuslikult ja oskuslikult. Käesoleva lõputöö autor analüüsib, milliseid narratiive kasutab Venemaa Föderatsiooni meedia infotegevustes raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise intsidendi kohta. Narratiive teades saab olla valmis Venemaa Föderatsiooni järgmisteks infotegevusteks, neid tõrjuda ja neile vastu hakata.

SISUKORD

AUTORIDEKLARATSIOON 2

UURIMISTÖÖ LÜHITUTVUSTUS 3

LÜHENDID 6

TABELITE LOETELU 7

SISSEJUHATUS 8

1. TEOREETILINE TAUST 10

1.1. Hübriidsõda ja infotegevus kui selle osa 10

1.2. Mida tähendavad infotegevused Venemaa Föderatsiooni jaoks 11

1.3. Vene infotegevuste sõjateoreetilised käsitlused 13

1.4. Vene infotegevuste ohtlikkus 16

1.5. NATO õhuturbemissioon 16

2. METOODIKA 17

2.1. Uurimismeetod 17

2.2. Meetodite välistamise põhjused 18

2.3. Kvalitatiivse sisuanalüüsi plussid 18

2.4. Kvalitatiivse sisuanalüüsi miinused 19

2.5. Valimi koostamisel kasutatud tunnused 19

2.6. Analüüsi käik 19

3. ARTIKLITE ANALÜÜS 20

3.1. Artiklite kogumine 20

3.2. Artiklite analüüs 21

3.2.1. Baltnews.ee artiklite analüüs 21

3.2.2. Kompravda.eu artiklite analüüs 23

3.2.3. Rubaltic.ru artiklite analüüs 27

3.2.4. Koodide kategoriseerimine ja grupeerimine 35

3.3. Järeldused 39

KOKKUVÕTE 43
VÕÕRKEELNE RESÜMEE 45
KIRJANDUS JA ALLIKAD 48
LISAD 52
Lisa 1. Analüüsitavate artiklite lingid 52

LÜHENDID

VF – Venemaa Föderatsioon

EV – Eesti Vabariik

AP (*Air Policing*) – õhuturve

Roskomnadzor (*Федеральная служба по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций*) – Föderaalne side, info tehnoloogiate ja massimeedia jälgimise teenistus

VM – välisministeerium

EKV – Eesti kaitsevägi

NL – Nõukogude Liit

EL – Euroopa Liit

TABELITE LOETELU

Tabel 1. Uue põlvkonna sõjapidamise meetodid ja tegevused 12

Tabel 2. Baltnews.ee artiklitest tuletatud koodid 22

Tabel 3. Kompravda.eu artiklitest tuletatud koodid 26

Tabel 4. Rubaltic.ru esimesest artiklist tuletatud koodid 31

Tabel 5. Rubaltic.ru teisest artiklist tuletatud koodid 34

Tabel 6. Koodidest tuletatud kategooriad 38

SISSEJUHATUS

Venemaa Föderatsioon (edaspidi *VF*) panustab palju mitmesugustesse infotegevustesse, millest osa on suunatud laiemalt NATO ning kitsamalt Eesti kaitseväe (edaspidi *EKV*) vastu. Vene meedias levivad uudised, kus NATO tegevust kajastatakse negatiivses toonis, naeruvääristatakse NATO-t või NATO liikmeid. Tihti pole sellised uudised tõepärased või nendes esitatav informatsioon on ebatäielik. Taoliste uudistega üritab Venemaa suunata inimesi mõtlema ja tegutsema Moskvale kasulikul viisil. VF-i infotegevuste sihtauditoorium on mitmekesine ning seda üritatakse võimalikult laiendada. Media Ajir ja Bethany Vailliant kirjutavad, et Kreml surub oma informatsiooni sihtauditooriumi peale, kasutades ära sõna vabadust ja meedia-vabadust traditsioonilises- või sotsiaalmeedias (Ajir, Vailliant 2018: 77), et sihtauditoorium oleks võimalikult suurem ja mitmekesisem. Eesti Vabariigis (edaspidi *EV*) on müügil VF-i ajalehed ja internetis loetakse VF-i meediaportaale, kus avaldatakse uudiseid Balti riikide kohta.

Üks NATO olulistest tegevustest Baltimaades on õhuturbemissioon (edaspidi *AP*), mis on samuti Vene infotegevuste fookuses. 7. augustil 2018. aastal toimus Baltimaades õhuturbemissioonil olevate NATO hävitajate treeninglend Eesti kohal. Teadmata põhjustel lasi üks lennukitest välja õhk-õhk tüüpi raketi AIM 120 AMRAAM, mis arvatavasti kukkus Eesti territooriumile, kuid on senini jäänud leidmata.

Lähtuvalt sellest, et Venemaa Föderatsioon üritab näidata NATO agressiivsust ja provokatiivsust enda suhtes, on raketi kukkumise intsident saanud heaks ettekäändeks Venemaa infotegevustele. See on ohtlik, sest Vene infotegevused sotsiaal- ja traditsioonilises meedias võivad avaldada uudiste lugejatele psühholoogilist mõju, mis ongi infotegevuste peamine eesmärk. Selline mõju toob kaasa erinevaid toimeid: nt hirmutamine, paanika külvamine lugejate seas, lugejate arvamuse muutmine AP või NATO heidutusmeetmete kohta, Eesti õhuväe ja kaitseväe või NATO maine kahjustamine rahva seas. Niimoodi paneb Venemaa lugejaid reageerima nii, nagu ta ise tahab.

Kuna VF-i häirib Balti riikide kuulumine NATO-sse ning NATO on VF-i oponent, siis üritab Venemaa igat NATO sammu presenteerida halvas valguses kui provokatsiooni enda suhtes. Venemaa Föderatsioon suudab alati leida ettekäände niisugusteks infotegevusteks ning raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise intsident on üks selleks sobivatest juhtumitest. See tõttu on alati, kui juhtub midagi halba või ohtlikku, vaja teavitada sellest rahvast, mida EKV käesolevas uurimistöös analüüsitava intsidendi puhul tegigi. Probleem seisneb selles, et VF

korjas meediast üles teabe, mis oli mõeldud tsiviilelanikkonna teavitamiseks, ning kasutas seda ära EV ja NATO diskrediteerimiseks.

Raketi kukkumise intsidendi näitel saab selgitada Vene infotegevuste narratiive ning olla valmis uuteks juhtumiteks, kui VF hakkab kasutama samu võtteid oma edaspidistes infotegevustes. Sellest lähtuvalt on käesoleva lõputöö eesmärk seletada ning analüüsida Venemaa Föderatsiooni infotegevuste meedias kajastatud narratiive raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise kohta. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Millise iseloomuga on uudised raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise kohta?
2. Millised on ühtsed iseloomujooned uudistel raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise kohta?

Lõputöö on jaotatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis kirjeldatakse teoreetilist tausta, VF-i arusaama infotegevustest, tuntumate Vene sõjateoreetikute seisukohti infotegevuste teemal ning ka põhjusi, miks Vene infotegevused on ohtlikud. Teises peatükis kirjeldatakse lõputöös kasutatud metoodikat. Kolmandas peatükis kirjeldatakse Vene infotegevuste narratiive raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise kohta ning järeldusi saadud tulemuste põhjal.

1. TEOREETILINE TAUST

Teoreetilise tausta peatükk on jaotatud viieks osaks. Esimene osa avab uurimistöös enim kasutatavate baasmõistete tähenduse nagu *hübriidsõda*, *infooperatsioonid* ja *infotegevus*. Teises osas kirjeldatakse, kuidas Venemaa Föderatsioon käsitleb infotegevuste olemust ning kuidas ta infotegevusi kasutab. Kolmandas osas tuuakse välja tuntud Vene sõjateoreetikute seisukohad infotegevuste kohta ning olulisemad dokumendid, millistest lähtub VF oma infotegevuste elluviimisel. Neljandas osas selgitatakse VF-i infotegevuste ohtlikkuse põhjuseid. Viiendas osas kirjutatakse NATO õhuturbemissioonist.

1.1. Hübriidsõda ja infotegevus kui selle osa

Vana-Hiina sõjateoreetik Sun Zi[1] kirjutas, et sada korda võidelda ja sada korda võita ei ole parim saavutus, parim saavutus on vastase alistamine ilma lahinguta (Sun Zi 2001: 135). Samuti väitis kindral Carl von Clausewitz[2], et võit seisneb mitte lihtsas lahinguvälja haaramises, vaid vastase sõjajõu füüsilises ja moraalses purustamises, mis sunnib teda võitlusväljalt taganema (Clausewitz 2004: 964). Sellised sõnad näitavad, et juba vanadel aegadel taheti võita konflikti ilma füüsiliste lahinguteta (vägivallata). Aja jooksul ühiskond arenes, koos sellega evolutsioneerusid ka sõjapidamisviisid. Tänapäeva sõdades või relvakonfliktides kasutatakse üha enam mittekineetilisi ehk mittetraditsioonilisi vahendeid, mille tõttu kujunes välja termin *hübriidsõda*. Hübriidsõda tähendab traditsiooniliste ja mittetraditsiooniliste meetodite ja vahendite koordineeritud kasutamist poliitilise ja sõjalise strateegilise eesmärgi saavutamiseks (Śliwa 2017: 14). Hübriidsõda nimetatakse ka mittelineaarseks, asümmeetriliseks või mittekonventsionaalseks sõjaks. Hübriidsõja mõistmiseks on vaja teada asümmeetrilisi meetmeid kasutatava osapoole ajaloolisi, sotsiaalseid, kultuurilisi, poliitilisi, majanduslikke ja sõjalisi aspekte (Nemeth 2015), sest asümmeetrilised meetodid ja vahendid, mida hakatakse vastase vastu kasutama, tulenevad just nendest aspektidest.

Infooperatsioonid on hübriidsõja osa (Sazonov, Mölder 2017: 30). Need koosnevad luurest, vastuluurest, valetamisest, desinformatsioonist, elektroonilisest sõjast, side häirimisest, psühholoogilisest mõjutamisest, propagandast jne (Smith 2012: 7-8). Kuigi nii Sun Zi kui ka von Clausewitzi väited osutavad sõjaliste konfliktide lahendamisel relvade mittekasutamise võimalusele, on infooperatsioonid Keir Gilesi sõnul suhteliselt uus sõjapidamisviis. Tema arvab, et infooperatsioonid on uus sõjapidamisviis, mil on otsustav koht militaarkonflikti lahendamises relvade kasutamise asemel (Giles 2016: 3). Käesolevas töös koondatakse

[1]Sun Zi (544 eKr–496 eKr) oli Vana-Hiina kindral, strateeg ja filosoof.
[2]Carl von Clausewitz (1780–1831) oli Preisimaa kindral-major, sõjandusloolane- ja teoreetik.

infooperatsioonide liigid nagu propaganda, desinformatsioon, valetamine, psühholoogiline mõjutamine üldnimetuse *infotegevused* alla, sest infooperatsioonid on sõjalise üksuse staabi funktsioon, mida käesolevas töös ei uurita. Töö fookuses on VF-i infotegevuste narratiivid, mille uurimiseks ongi vaja teada, millest VF-i infotegevused koosnevad.

William Nemeth leiab, et infotegevuste abil on võimalik inimesi mõjutada. Infotegevused hübriidsõja raames avaldavad sihtauditooriumile informatsioonilis-psühholoogilist mõju ja manipuleerivad adressaatide tajuga (Nemeth 2002: 58). See tähendab, et sihtauditooriumi mõjutades on võimalik nt nõrgestada vastase vägesid eesmärgiga saavutada psühholoogiline ülekaal tema üle või nt vallutada rahvusvahelise kogukonna „südamed ja mõistus" eesmärgiga õigustada enda tegevust. Zdzisław Śliwa kirjutab, et hübriidsõja mõiste võeti kasutusele alles hiljuti. Terminit *hübriidsõda* hakati tihedamini kasutama pärast Krimmi annekteerimist Venemaa Föderatsiooni poolt ja sõjalist konflikti Ida-Ukrainas (Śliwa 2017: 13). Kuid ise mõiste tekkis siiski palju varem (Popescu 2015: 1). 1960. aastatel väitis Jevgeni Messner[3], et mõelda tuleb mitte vastase sõjajõudu hävitamisest, vaid vastase psühholoogilise jõu purustamisest ning kui tahad rahu, siis on vaja võita mässusõjas (Domnin 2005) ehk hübriidsõjas. See näitab, et hübriidsõda kui termin on suhteliselt noor, kuid ise mõiste eksisteerib ammu ning VF kasutab seda.

1.2. Mida tähendavad infotegevused Venemaa Föderatsiooni jaoks

2014. aastal toimus Krimmi annekteerimine Venemaa Föderatsiooni poolt, mille edul oli mitmeid põhjusi (Mölder, Sazonov, Värk 2014 ja 2015). Jolanta Darczewska arvab, et VF-i edukuse peamine põhjus oli asümmeetriliste tegevuste ja vahendite oskuslik kasutamine. Annekteerimine oli edukas VF-i jaoks, sest tema oskuslikult kasutas asümmeetrilisi tegevusi ja vahendeid (Darczewska 2014). Samuti on Venemaa töötanud välja ja võtnud kasutusele riigikeskse hübriidsõja ja seda toetava taktika (Nemeth 2015). VF kasutab variväge (*proxy forces*), mida toetab meedia, eriotstarbelisi üksusi (*Spetsnaz*) ja kasakaid, et teostada eri tüüpi operatsioone, sh info- ja küberoperatsioone (Selhorst 2016: 153). Varivägi tähendab väge, mida kaudselt juhib teine riik, et enda väge mitte kasutada, ning näidata sellega avalikkusele, et ta ise konfliktis ei osale. Spetsnaz on VF-i ja mõni teise endise Nõukogude Liidu (edaspidi *NL*) riigi üksused, mille ülesanne on luure- ja diversioon. Ukraina konfliktis on VF-i infotegevus fundamentaalne: informatsiooni kasutatakse mitte ainult enda tegevuste õigustamiseks, vaid ka valetamiseks, viivituseks (*delay*) ja lagundamiseks (*disrupt*), nagu suitsuekraan (Laity 2016: 17). Eesmärk on hoida avalikkus eemal teadmisest, mis tegelikult

[3]Jevgeni Messner (1891–1974) oli Vene keisriarmee kindralstaabi polkovnik, sõjateaduste professor ja sõjateoreetik, kes Vene kodusõja ajal sõdis valgete poolel.

toimub Ukraina konfliktis. Selleks kaasatakse kõik-võimalikud allikad. Kõik föderaalsed raadiokanalid, televisioon, ajalehed ja paljud veebiressursid kaasati Ukraina konfliktiga seoses desinformatsiooni-kampaaniasse (Darczewska 2014: 5). Desinformatsiooni kampaania on lai ja kirju, sest selles võtavad osa mitte ainult meediaga seotud allikad. Informatsioonirinnet toetavad diplomaadid, poliitikud, analüütikud, eksperdid, akadeemiate esindajad ja kultuurieliit (*ibid.*).

Tabel 1. Uue põlvkonna sõjapidamise meetodid ja tegevused (Kartapolov 2015: 28)

<table>
<tr><td colspan="3">Eesmärgid saavutatakse uue põlvkonna sõdades sõjajõudu kasutavate ja mittekasutavate meetodite koostoimes
Mittelineaarsete tegevuste kogum („hübriidsete meetodite kogum“)</td></tr>
<tr><td>Poliitilise, majandusliku, informatsioonilise ja psühholoogilise surve avaldamine</td><td>Ohverriigi poliitilise ja sõjaväelise juhtkonna desorienteerimine</td><td>Opositsiooni relvastatud üksuste ettevalmistus ning nende saatmine konflikti alale</td></tr>
<tr><td colspan="3">Diplomaatilise ja propagandistliku surve tugevdamine ülemaailmses kogukonnas</td></tr>
<tr><td colspan="3">Erioperatsioonide vägede (edaspidi SOF) varjatud „positsioonide hõivamine“ ja rakendamine, küberrünnakud ja programmiaparaadi mõjustamine, massilised luure- ja õõnestustegevused, siseopositsiooni toetamine, uute relvastussüsteemide kasutamine</td></tr>
<tr><td colspan="3">Üleminek klassikalistele sõjapidamise meetoditele, kasutades eri relvatüüpe koos massilise informatsioonilise mõjutamisega</td></tr>
<tr><td colspan="2">Vastase territooriumi haaramine samaaegselt vägede ja objektide hävitamisega terve territooriumi ulatuses</td><td>Täppisrelvade massiline kasutamine, SOF-i ja robotiseeritud kompleksite ning uutel rakendustel relvade laiaulatuslik kasutamine</td></tr>
<tr><td colspan="3">Vastupanukollete likvideerimine suurtükitule, rakettide ja- pommide löökide abil, täppisrelvadega pommitamine, dessandid. Territooriumi „puhastus“ maaväe üksustega. Täieliku kontrolli sisseseadmine ohverriigi üle.</td></tr>
</table>

Infotegevused mõjutavad ka lahinguväljal olevaid inimesi. Esiteks on infotegevuste mõju all sõjaväelaste sugulased ja tuttavad, kelle kaudu ulatub mõju sõjaväelaste endini. Teiseks on Francis Hoffmani sõnul ka sõjavägi tegutsedes desinformatsiooni mõju all. Isegi vahetult lahinguväljal olles sunnib informatsiooniga „mängimine“ vastast tegema valesid otsuseid (Hoffman 2009: 47).

Kindralleitnant Andrei Kartapolov, kes on VF-i kaitseministri asetäitja ning VF-i relvajõudude sõjaväelis-poliitilise peavalitsuse juht seletab, milliseid meetodeid ja tegevusi kasutatakse uue põlvkonna sõjas (*vt tabel 1*). Terve konflikti jooksul massilist informatsioonilist mõjutamist kasutatakse infotegevuste abil, millel põhinevad hübriidsed

meetodid. Hübriidsete meetoditega üritatakse nõrgestada vastast võimalikult palju, et saavutada kas ülekaal vastasest või jõudude tasakaal. Parimal juhul ei olegi konfliktis vaja hübriidsete meetodite kõrval traditsioonilisi sõjalisi vahendeid kasutada.

Igor Panarin on Vene politoloog, Sõjaväe Teaduste Akadeemia liige, kes kirjutab informatsioonilisest sõjast ja võitlusest. Infosõda on informatsioonilis-propagandistlike ürituste kompleks inimeste psüühika ja käitumise mõjutamiseks ning sellekohased vastumeetmed (Panarin 2008). Informatsiooniline võitlus ehk infotegevus on võitluse vorm, mis hõlmab meetodeid, viise ja vahendeid infokeskkonna mõjutamiseks oma huvides ja eesmärkidel. Infotegevus jaguneb poliitiliseks, diplomaatiliseks, majanduslikuks ja militaarseks (*ibid.*).

Kindral Valeri Gerassimov, kes on VF-i relvajõudude kindralstaabi ülem ning kaitseministri esimene asetäitja kirjutab asümmeetrilistest tegevustest. Mittelineaarsete viiside roll suurenes poliitiliste ja strateegiliste eesmärkide saavutamises ning mõnel juhul on nende efektiivsus ületanud relva jõu oma (Gerassimov 2013). See tähendab, et vahel saab sõjategevuse asendada täielikult mittelineaarsete tegevustega, sh infotegevustega. Samuti seletab kindral Gerassimov, kuidas mõjutab infovõitlus ehk infotegevus vastase sõjajõudu, avades ulatuslikud asümmeetrilised võimalused vastase lahingupotentsiaali vähendamiseks (Gerassimov 2013). Tulemusena võib vastase lahingupotentsiaal olla nii madal, et vastase üksuste efektiivsus on nõrk või täielikult nullitud ja relvadest pole kasu.

Kindralleitnant Kartapolov, politoloog Panarin ja kindral Gerassimov on Vene sõjaväes ja poliitikas tuntud isikud, kelle sõnal on suur kaal. Kui sellised tähtsad ametiisikud arvavad, et infotegevus tänapäeval on äärmiselt oluline, siis arvab samamoodi vähemalt suurem osa VF-i sõja- ja poliitilisest eliidist. Eliidi arvamus ei pruugi küll tingimata olla detailselt samasugune, eriti infotegevuste kasutusviiside osas, mille abil saab VF-i tahet teistele riikidele peale suruda ning panna rahvusvahelise kogukonna mõtlema ja tegutsema Moskvale kasulikul viisil, mis on tänapäeva konfliktides edu saavutamiseks tähtis. Kuid tegelikult ei ole infotegevus Venemaa Föderatsiooni jaoks uus fenomen – Venemaal on infosõja teoorias pikad traditsioonid (Darczewska 2014: 9).

1.3. Vene infotegevuste sõjateoreetilised käsitlused

Vene tänapäevast infosõda tuleb olemuslikult vaadelda kui traditsiooniliste poliitiliste tehnoloogiate produkti, mis on olnud kasutuses aastaid ning millest mitmed on pärit Nõukogude Liidust (*ibid.*, 34). Üks esimestest vene sõjateoreetikutest, mõtlejatest ja kõrgetest ohvitseridest, kes pööras tähelepanu vastase rahva psühholoogiale ja käitumisele, oli kindral

Aleksandr Svetšin[4]. Aastal 1927 kirjutas ta suure sõjaväealase uurimistöö „Strateegia“, kus avaldas oma nägemuse, kuidas tuleb sõdida ja vägesid juhtida, mida ohvitser peab meeles pidama ja oskama, kuidas poliitika mõjutab sõjandust ning kuidas toimib infopsühholoogiline mõjutamine. Selleks tuleb ühtaegu olla psühholoog, teada vastase rahva etnograafilisi eripärasid, sotsiaalseid grupeeringuid ja nende püüdlusi, teravalt hinnata väiksemaid detaile, kuid mitte kaotada suuremat pilti – ja alles siis õnnestub kohandada oma otsused vastase käitumisega (Svetšin 1927: 244). Svetšini teose alusel on kasvanud üles terved Vene ohvitseride põlvkonnad ning vaatamata sellele, et need sõnad kirjutati peaaegu sada aastat tagasi, kasutatakse Venemaa sõjakoolides siiamaani Svetšini raamatuid ja lähenemisviise. Saja aasta jooksul kasvasid Nõukogude Liidus ja Venemaa Föderatsioonis uued sõjateoreetikud ja mõtlejad, tänu kellele arenesid ka info- ja psühholoogilised mõjutamisviisid.

Esimest põlvkonda, kes kasvas Svetšini tööde toel, esindab kindral Mahmut Garejev[5]. Kindral Garejev pööras juba rohkem tähelepanu hübriidsetele tegevustele ning väitis, et psühholoogilisel aspektil on sõjapidamisele suur mõju. Mittelineaarsed tegevused, mis on seotud poliitilise, majandusliku ning psühholoogilise mõjuga vastasele, tema desinformeerimise ja õõnestamise viisidega, on alati mänginud suurt rolli (Garejev 2003). Samuti rõhutab kindral Garejev, et lineaarsete ehk tavapäraste tegevuste roll väheneb, st asümmeetrilisi tegevusi on vaja rohkem arendada ja kasutada. Nüüdisaegsetes tingimustes, kui on olemas tuumarelv kui strateegilise heidutuse faktor, suureneb mittelineaarsete tegevuste roll ning sõjakunst peab olema paindlik ja mitmekülgne vahendite ja tegevusviiside valikul, sh mittesõjalistes ja mittetraditsioonilistes tegevustes (*ibid.*). See tähendab, et kindral Garejev peab infotegevusi sõjapidamise vajalikuks osaks. Tuleb arendada välja vahendid, mis on seotud “pehme jõuga” – sõda peab pidama mitte ainult kitsalt sõjaliste, vaid ka küberneetiliste, informatsiooniliste jt vahenditega (Garejev 2015). Selline lähenemine erineb täielikult „pehmest jõu“ tõlgendusest, mida kasutatakse Läänemaailmas. Joseph S. Nye nimetab „pehmeks jõuks“ võimet sundida teisi inimesi vägivallata ja tasuta tahtma seda, mida tahad sa ise (Nye 2005). Seega tähendab Lääne lähenemine vastase psühholoogilist mõjutamist, et ta tegutseks ise ilma sundimiseta meie kasuks, aga Ida lähenemine tähendab igasuguste mittetraditsiooniliste võimete kasutamist enda poolt ja vastase vastu. Sama termini taga peituvad erinevad arusaamad ja lähenemised.

[4]Aleksandr Svetšin (1878–1938) oli Vene diviisikomandör, sõjateoreetik, publitsist ja pedagoog.
[5]Mahmut Garejev on VF-i armee erukindral, professor, VF-i Sõjaväe Teaduste Akadeemia juhataja ja sõjateoreetik, kel on doktorikraad sõja- ja ajalooteadustes.

Järgmist põlvkonda esindavad on reservpolkovnik Sergei Tšekinov ja erukindralleitnant Sergei Bogdanov. Need aktiivsed publitsistid kirjutavad sõdade muutumisest ja hübriidsetest sõjapidamisviisidest, väites, et informatsiooni roll konfliktides suureneb ning sellega on vaja arvestada. „Modernsete sõjategevuste eripära seisneb info- ja teiste operatsioonide läbiviimises ning eesmärgi saavutamine sõdades on võimatu ilma informatsioonilise ülekaaluta vastase üle," on kirjutanud Sergei Tšekinov[6] ja Sergei Bogdanov[7]. Paljud Vene sõjateoreetikud kirjeldavad infoülekaalu kui aktiivsete infotegevuste abil infomaailmas saavutatud soodsat seisukorda oma vägede ja vahendite jaoks ilma vastase efektiivse vastupanuta. Infoülekaalu saavutamiseks on vaja võita informatsioonilis-psühholoogiline võitlus, mille eesmärk on demoraliseerida vastase isikkoosseis ja rahvas (Tšekinov, Bogdanov 2013: 17–18). Selleks üritab agressor ära kasutada infovõitluses peaaegu kõik vastase ühiskondlikud institutsioonid: meediat, valitsusväliseid organisatsioone, ühiskondlikke liikumisi, teadureid jne (*ibid.*).

Käesoleva teema seisukohalt on olulised mitte ainult tuntud sõjateoreetikute seisukohad, vaid ka VF-i dokumendid, mis kajastavad VF-i seisukohti infotegevuste kohta. 2014. aastal allkirjastas president Vladimir Putin Venemaa Föderatsiooni uue sõjalise doktriini. See dokument peab tähtsaks ka VF-i sõjaväe infojulgeoleku pidevat arendamist ja täiendamist (Военная доктрина Российской Федерации 2014). Doktriinis kirjeldab VF vastase mõjutamist neljadimensioonilises ruumis, kus traditsioonilistele maa, õhu ja mere dimensioonidele lisandub uus dimensioon – informatsiooniline (*ibid.*). Infodimensioonis saab vastast mõjutada infotegevustega. Aasta varem kirjutasid reservpolkovnik Tšekinov ja erukindralleitnant Bogdanov, et nüüdisaegsed sõjad koosnevad nii maa-, õhu- ja meredimensioonist kui ka infodimensioonist (Tšekinov, Bogdanov 2013: 14). On näha, et president Putin ja VF-i sõjaväeline juhtkond panevad tähele, mida Vene teoreetikud arvavad ja kirjutavad. Venemaa pöörab informatsioonilisele julgeolekule erilist tähelepanu (Sazonov, Mölder 2017: 32). Pärast infojulgeoleku kaheaastast arendamist ilmus VF-i informatsioonilise julgeoleku doktriin. Kuna domineerimine informatsioonilises ruumis on äärmiselt tähtis ning VF kasutab infotegevust oskuslikult, saab ta aru ka vajadusest kaitsta enda informatsiooni. See dokument väljendab VF-i ametlikke seisukohti rahvusliku julgeoleku tagamiseks infokeskkonnas (Доктрина информационной безопасности Российской Федерации 2016).

[6]Sergei Tšekinov on VF-i reservpolkovnik ja tehnikateaduste doktor, endine VF-i relvajõudude kindralstaabi sõja-strateegiliste uuringute keskuse juhataja.
[7]Sergei Bogdanov on VF-i erukindralleitnant ja sõjateaduste doktor, endine VF-i relvajõudude kindralstaabi sõja-strateegiliste uuringute keskuse juht.

On veel üks dokument, mis ei ole seotud otseselt sõjapidamisega, kuid kinnitab, et Venemaa tegeleb infotegevusega rahvusvahelisel areenil. Selle dokumendi pealkiri on „VF-i välispoliitika kontseptsioon“. Seal on kirjas, et mh kasutab Venemaa infotegevust riikliku- ja rahvusvahelisejulgeoleku tagamiseks (Концепция внешней политики Российской Федерации 2016). Kuna VF peab „anglosaksidega“ infosõda (Peskov 2016), siis tõenäoliselt võib terve Euroopa olla sellesse sõtta kaasatud ning seega Vene infotegevuse mõju all. Venemaa arendab efektiivseid vahendeid välismaise ühiskondliku arvamuse informatsiooniliseks mõjutamiseks ning tugevdab Vene ja venekeelse meedia positsioone ülemaailmse inforuumis, võimaldades sellele riiklikku toetust (Концепция внешней политики Российской Федерации 2016). See on otsene oht kõikidele riikidele, eriti aga nendele, kes on VF-i huvi- või mõjusfääris ning kus on suur hulk venekeelseid elanikke, sh ka Eesti Vabariigile.

1.4. Vene infotegevuste ohtlikkus

Kindral Valeri Gerassimov väidab, et infotegevusi teostatakse pidevalt nii sõja kui ka rahuajal (Gerassimov 2017). Samuti ütles Sergei Šoigu[8] ajakirjanikele, et massimeedia on muutunud relvaliigiks (RIA Novosti 2015, 27. märts). Kõik see on otsene viide sellele, et VF kasutab infotegevusi ükskõik kelle vastu ükskõik millal. Samuti on kõikides Venemaa sõjaväeringkondades loodud infosõjaüksused, kes tegelevad just infotegevustega (Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2018: 48). Venemaa annekteeris Krimmi ja Ida-Ukrainas on relvakonflikt ning nendes mängis VF-i infotegevus olulist rolli (Sazonov, Müür 2017: 69). Vaadates Venemaa käitumist Gruusia sõjas 2008. aastal (Laaneots 2014), „Pronksiöö“ ajal Eestis 2007. aastal ning Ukraina sõjas praegu, ilmneb seaduspärasus, et VF sekkub oma naaberriikide ellu ning üritab neid mõjutada. See tähendab, et kõik naaberriigid on Venemaa silmis tema huvi- ja mõjusfääris, sh EV. Eriti tasub meeles pidada, et tänapäeva Venemaa väljakuulutatud eesmärk on vähendada Lääne võimu ning vabastada endine Nõukogude mõjusfäär üldisemalt Lääne, eriti aga NATO mõjust (Nemeth 2015). Selle tõttu on VF-i infotegevus EV-le ülimalt ohtlik ja väärib erilist tähelepanu.

1.5. NATO õhuturbemissioon

NATO teostab AP Baltimaades alates märtsist 2004. Erinevad NATO liikmed osalevad antud õhuturbemissioonis ning panustavad sellesse nelja kuni kuue hävitajaga. AP on roteeruv missioon, ühe lennusalga rotatsiooni pikkus on neli kuud. Balti AP on kaitsemissioon, mille raames NATO hävitajad patrullivad ning valvavad Balti riikide õhuruumi tehes treeninglende

[8]Sergei Šoigu on VF-i armee kindral, Venemaa kangelane, riigitegelane ning kaitseminister alates aastast 2012.

ja õppusi koostöös kohalike vägedega. Missiooni strateegiline eesmärk Baltimaades on VF-i heidutamine. VF-i jaoks on see häiriv, mistõttu Kreml üritab näidata missiooni meedias NATO agressiivsuse ilminguna ja provokatsioonina Venemaa Föderatsiooni vastu. Alguses paiknesid NATO hävitajad õhuturbemissiooni raames Šiauliai lennubaasis Leedus. Pärast Ukraina konflikti algust saatis NATO Baltimaadesse hävitajaid juurde. Alates 2014. aastast paiknevad NATO lennukid nii Leedus kui ka Ämari lennubaasis Eestis.

7. augustil 2018. aastal toimus NATO hävitajate treeninglend, mille käigus lasi üks lennuk teadmata põhjustel välja õhk-õhk raketi AIM 120 AMRAAM. Arvatavasti kukkus rakett Eesti territooriumile, kuid siiani on see jäänud leidmata (Hispaania õhuturbe hävitaja lasi Eesti õhuruumis eksikombel välja õhk-õhk tüüpi lahingraketi AMRAAM 2018). Käesolevas töös eelnevalt kajastatud informatsiooni arvestades on intsident saanud heaks ettekäändeks VF-i infotegevustele (Õnnetus raketiga tõi Vene propagandatööstusele pidupäeva 2018).

2. METOODIKA

Metoodika peatükk on jaotatud kuueks osaks. Esimeses osas kirjeldatakse uurimismeetodi valimise põhjusi, teises osas aga teiste meetodite välistamise põhjusi. Kolmandas ja neljandas osas tuuakse välja valitud uurimismeetodi plussid ja miinused käesoleva töö raames. Viies osa on pühendatud valimile ja selle kriteeriumitele. Kuuendas osas kirjeldatakse analüüsi teostamise käiku.

2.1. Uurimismeetod

Uurimismeetodiks valiti kvalitatiivne sisuanalüüs. Niisugune valik tehti sellepärast, et kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse tekstide sisu ning kontekstiliste tähenduste uurimiseks, kusjuures keelt kui kommunikatsioonivahendit uuritakse intensiivselt, piirdumata sõnade pelga loendamisega (Laherand 2008). Laherand kirjeldab kvalitatiivset sisuanalüüsi, milleks kasutatud andmed pärinesid peamiselt intervjuudest. Käesoleva uurimistöö puhul pärinevad andmed meediaväljaannetest ehk need on uudisteportaalide artiklid. Samuti sobib kvalitatiivne sisuanalüüs käesoleva uurimistöö eesmärgi saavutamiseks kõige paremini, sest nt kvantitatiivsed parameetrid ehk sobilike artiklite hulk ei näita nende sisu ning kvantitatiivses analüüsis ei saa uurida tekste süvitsi, st selgitada välja narratiive. See tõttu on kvantitatiivsed meetodid siinses uurimistöös välistatud. Lisaks võimaldab kvalitatiivne sisuanalüüs tähele panna demagoogiavõtteid (Merimaa 2016), mida tihti kasutatakse lugejate arvamustega manipuleerimiseks. Merimaa kasutas küll standardiseeritud kontentanalüüsi, kuid selle abil uuris ta demagoogiavõtete kasutustihedust, aga käesolev töö käsitleb narratiive, mitte kasutustihedust.

Narratiivide väljaselgitamiseks on vaja artiklitesse süveneda. Antud töös mõistetakse narratiivide all jutustuste teemasid ehk kuidas (millises toonis, milliste sõnadega, mida kirjutades) kirjeldab VF raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise intsidendi, sest sarnaseid kirjeldusi võib VF kasutada ka edaspidistes infotegevustes EV-i vastu.

2.2. Meetodite välistamise põhjused

Tekstide analüüsimiseks on peale kvalitatiivse sisuanalüüsi veel mitu meetodit nagu nt diskursusanalüüs ja standardiseeritud sisuanalüüs. Diskursusanalüüs oli välistatud selle tõttu, et see aitab vastata küsimusele, „kuidas“ kasutavad inimesed keelt (Kalmus 2015a). Käesoleva töö eesmärk on leida narratiive, mitte uurida, kuidas need n-ö tekkisid või miks kasutati konkreetset sõnavara. Samuti pole diskursusanalüüs konkreetne meetod, vaid meetodite kogum, kuhu kuuluvad eri analüüsistiilid ja -tüübid (*ibid.*). Kvalitatiivse sisuanalüüsi kasutus on arusaadavam, kuna selle kasutamine on selgem tänu analüüsi etappidele, millest on kirjutatud käesolevas töös allpool: teksti jagamine osadeks, kodeerimine, kategoriseerimine, grupeerimine. Diskursusanalüüs sobib rohkem kogenud uurijatele, sest selles puudub konkreetne tegevuste jada. Standardiseeritud sisuanalüüs oli välistatud, kuna selle abil „tõlgitakse“ tekstid kvalitatiivsest keelest kvantitatiivsesse (Kalmus 2015b) ehk see näitab nt lausete või sõnade esinemise tihedust. Vaatamata sellele, et standardiseeritud sisuanalüüs ei ole täiesti kvantitatiivne meetod, on selle tulemused arvulised ning selle abil ei ole käesoleva uurimistöö eesmärki võimalik saavutada.

2.3. Kvalitatiivse sisuanalüüsi plussid

Kvalitatiivsel sisuanalüüsil on mitu tugevat külge. Esiteks, on see tundlik ja täpne, mis tõttu tekstides uuritavat nähtust ei lihtsustata ega moonutata ning sellest ei liiguta liiga kaugele (Kalmus, Masso, Linno 2015). Käesoleva uurimistöö jaoks on täpsus vajalik, sest välja selgitatud narratiivid peavad olema konkreetselt ja arusaadavalt sõnastatud. Kui uuritavat teksti lihtsustada või liikuda sellest kaugele, siis narratiivid ei ole täpsed ja õiged. Teiseks, sisuanalüüsi käigus on võimalik pöörata tähelepanu ka harva esinevatele või unikaalsetele nähtustele tekstis (*ibid.*). Narratiivide selgitamiseks on see samuti vajalik, sest nt kvantitatiivse meetodi puhul kaovad harva esinevad nähtused kaovad numbriliste koodide taha ära või jäävad madala esinemissageduse tõttu märkamatuks. See tähendab, et kui üht narratiivi on kasutatud nt sada korda, aga teist neli korda, siis võib harvem kasutatav narratiiv analüüsi käigus jääda märkamatuks. Kolmandaks, sisuanalüüsi käigus ei taandata tekstide sisurikkust ega nüansse numbrilistele koodidele (*ibid.*). Tekstide sisu säilib ühtse tervikuna ning analüüsi käiku on mugavam, arusaadavam ja lihtsam jälgida.

2.4. Kvalitatiivse sisuanalüüsi miinused

Peale tugevate külgede on sisuanalüüsil ka nõrgad küljed. Esiteks, ei võimalda sisuanalüüs erinevaid tekste täpsetel alustel võrrelda (Kalmus, Masso, Linno 2015), kuna iga tekst on omapärane. Kuid käesolevas töös selline nõrk külg eriti rolli ei mängi, sest täpseid võrdlusaluseid ei olegi vaja: tekste võrreldakse sarnastel, mitte täpsetel alustel, millest on lähemalt kirjutatud allpool. Teiseks, sisuanalüüsi abil on keeruline läbi töötada suuri valimeid, mis omakorda tingib vähese üldistatavuse (*ibid.*). See nõrk külg on juba kaalukam kui eelmine, kuid hästi, põhjalikult ja täpselt analüüsitud väike valim on parem kui rohkema üldistatavusega aga väiksema täpsusega analüüsitud valim.

2.5. Valimi koostamisel kasutatud tunnused

Käesoleva uurimistöö raames kasutatakse analüüsimiseks artikleid, mis on avaldatud uudisteportaalides Rubaltic.ru, Baltnews.ee ning Kompravda.eu, sest Rubaltic.ru ja Baltnews.ee omanik on Vene meediakontsern Rossija Segodnja (*«Россия сегодня»*) ning Kompravda.eu omanik on Vene valdusfirma Media Partnjor (*«Медиа партнёр»*). Kõik need portaalid on Venemaa föderaalse side, info tehnoloogiate ja massimeedia jälgimise teenistuse (*Roskomnadzor*) monitoorimise ja kontrolli all. Roskomnadzorile on korduvalt pandud süüks interneti tsenseerimise katseid ja piiranguid sõnavabadusele, samuti mitmesuguste mobiilirakenduste blokeerimist. Artiklite otsimisel kasutati selektiivset meetodit, mis tähendab, et valim koostati selliste tunnuste järgi, mis olid välja valitud enne uurimistöö algust. Need tunnused on seos raketi AIM 120 AMRAAM kukkumisega EV-s ning artiklite päritolu: need on kas pärit VF-ist ehk uudisteportaalid on Venemaa Föderatsiooni omad või informatsioon nendes on võetud Vene allikatest (päritolu kinnitab viide).

2.6. Analüüsi käik

Pärast artiklite leidmist algab nende analüüs. Kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit kasutades jagatakse, esiteks, iga artikkel osadeks (lõikudeks), et neid hiljem kodeerida. Osadeks jagamine toimub temaatika ja mõtte järgi nt lõik sõdurite lohakusest, lõik NATO agressiivsusest jne. Teiseks, iga osa (lõik) kodeeritakse ehk sellele antakse pealkiri kasutades induktiivset ehk avatud kodeerimist. Avatud kodeerimise eesmärk on teksti süveneda ja seda mõista, protsessi käigus toimub teksti üksikasjalik lahtiseletamine ja tähenduste dekodeerimine (Kalmus, Masso, Linno, 2015). Avatud kodeerimine tähendab, et artikli igale osale antakse koodi, mille järgi on aru saadav, millest on konkreetses osas kirjutatud. Sellega saadakse vastus esimesele uurimisküsimusele ehk koodid näitavad uudiste iseloomu.

Järgmine samm on koodide jagamine kategooriatesse. Kategooria on analüütiline üksus (koodiperekond), millesse koondatakse sarnase iseloomuga koodid (*ibid.*). Artiklite analüüsitehnikana kasutatakse juhtumiülest ehk horisontaalset analüüsi (*cross-case analysis*). See tähendab, et kõikidest artiklitest kogutakse kokku kõik lähedase tähendusega koodid ja neid võrreldakse sarnasuse alusel, et luua kategooriaid. Sellega saadetakse vastus teisele uurimisküsimusele ehk kategooriad näitavad artiklite ühtseid iseloomujooni, kuna need koosnevad sarnaste tähendustega koodidest.

Pärast kategooriate loomist koondatakse need sarnasuse alusel gruppidesse, millega saavutatakse uurimistöö lõppeesmärk, sest kategooriate grupid näitavadki uudiste narratiive. Uurimistöös kasutatakse induktiivset ehk andmetest lähtuvat lähenemist (Kalmus, Masso, Linno, 2015). See tähendab, et koodid ja kategooriad tuletatakse artiklite põhjal. Deduktiivne lähenemine, mida käesolevas töös ei rakendata, tähendab seda, et koodid ja kategooriad on varem tuletatud mingi teoreetilise tausta või eelnevate uuringute tulemuste põhjal.

3. ARTIKLITE ANALÜÜS

Kolmas peatükk on jaotatud kolmeks osaks. Esimeses osas kirjeldatakse artiklite kogumise printsiipi, teises osas neid analüüsitakse ja kolmandas osas tehakse saadud tulemuste põhjal järeldused, milles kirjeldatakse saadud narratiive ja nende tuletamise põhimõtteid. Artiklite analüüsi osa on omakorda jaotatud neljaks alaosaks, kus esimesed kolm alaosa on pühendatud artiklite koodide tuletamisele ning neljas alaosa koodide kategoriseerimisele ja kategooriate grupeerimisele.

3.1. Artiklite kogumine

Käesoleva töö autor kogus artikleid kahe tunnuse järgi, milleks olid seos raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise intsidendiga Eesti territooriumil 7. augustil 2018. aastal ning artiklite päritolu eespool punktis 2.5. kirjeldatud alustel. Nii valis antud töö autor allikateks kolm portaali: Rubaltic.ru, Baltnews.ee ja Kompravda.eu. Kõigi kolme omanikud on Vene firmad või asutused. Samas on portaalide sihtauditooriumid on erinevad ja mitmekesised, mis tagab artiklitele laiema geograafilise mõju: Rubaltic.ru ja Baltnews.ee sihtauditoorium on Baltimaade (sh Kaliningradi oblasti) elanikud ning Kompravda.eu sihtauditoorium on Põhja-Euroopa elanikud. Sihtgruppe ühendab vene keele valdamine. Mitmed Riikliku Julgeoleku Komitee (*KGB*) töötajad ja spioonid on töötanud Kompravdas (Sazonov 2017: 85).

Portaalide valimise järel hakkas töö autor koguma artikleid. Igast allikast on võetud kaks artiklit ehk kokku analüüsiti kuut artiklit. Rohkem artikleid ei analüüsitud selle tõttu, et käesoleva töö maht läheks liiga suureks, ning vähem ei analüüsitud, kuna üks artikkel ühest

allikast on liiga vähe. Hoidmaks tasakaalu eri allikate vahel, on kaks artiklit igast allikast täiesti piisav kogus.

3.2. Artiklite analüüs

Artiklite analüüsimiseks kasutatakse kvalitatiivset sisuanalüüsi. Antud alaosa on jagatud neljaks osaks, kus iga osa käsitleb kaht artiklit, mis pärinevad samast portaalist, ehk siis esimeses kolmes osas tuletatakse artiklite koodid. Kahe esimese osa lõpus on tabel, kus on kirjas tuletatud koodid ning millistest artiklitest need tuletati. Kolmandas osas on kaks tabelit (kummagi artikli jaoks eraldi), sest koode tuletati palju ning kahe artikli koodid ei mahtunud ühte tabelisse. Viimases ehk neljandas osas kategoriseeritakse tuletatud koodid ja grupeeritakse kategooriad, et saavutada töö eesmärki – selgitada välja narratiivid.

3.2.1. Baltnews.ee artiklite analüüs

Uudiste portaalist Baltnews.ee analüüsiti kaks artiklit pealkirjadega „Juhus või provokatsioon: NATO raketi Eestis väljalaskmise põhjustest" (*«Случайность или провокация: о причинах запуска ракеты НАТО в Эстонии»*; Baltnews.ee 2018, 8. august) ja „Konfliktist sammu kaugusel: milleni võinuks viia juhuslikult väljalastud NATO rakett Eestis" (*«В шаге от конфликта: к чему могла привести случайно пущенная ракета НАТО в Эстонии»*; Baltnews.ee 2018, 8. august). Mõlemad artiklid ilmusid samal päeval, 8. augustil 2018. aastal, üks päev pärast raketi AIM 120 AMRAAM kukkumist. Esimeses artiklis võttis Baltnews.ee intervjuu Aleksei Leonkovi käest, kes on Vene sõjaväeekspert ja žurnaali „Isamaa arsenal" peatoimetaja. Teises artiklis avaldab Baltnews.ee korrespondent Maia Bobenko oma arvamust raketiintsidendi kohta. Mõlemas artiklis tuleb juba esimeses lõigus esile spekuleerimine ja provotseerimine: sõjaväeekspert ei välista, et raketi kukkumine oli teadlik provokatsioon VF-i vastu (*«Военный эксперт, редактор журнала «Арсенал Отечества» в беседе с Baltnews.ee не исключает, что это могла быть сознательная провокация»*) ning Bobenko kirjutab, et kui rakett oleks lennanud ida suunas, siis oleks see võinud kukkuda Peipsi järve idakaldal Venemaa territooriumile (*«Полети ракета на восток, она могла бы оказаться по ту сторону Чудского озера на территории Российской Федерации»*) ning lisab, et selline viga NATO piloodi poolt võinuks viia tõsiste tagajärgedeni, nagu seda ajaloo vältel on korduvalt juhtunudki (*«Случайная ошибка натовского пилота могла бы привести к серьёзным последствиям, как это неоднократно бывало в истории»*). Juurdlus intsidendi asjus oli just alanud, kuid Leonkov rääkis juba teadlikust provokatsioonist VF-i suhtes. Taoline intsident oli NATO ajaloos esmakordne, kuid Bobenko väidab, et NATO pilootide vead olevat ajaloos korduvalt viinud tõsiste tagajärgedeni.

Teises artiklis, mille kirjutas Bobenko, on hirmu ja paanikat külvavad laused ja lõigud. Need panevad lugejad mõtlema, et artiklis kirjeldatud olukord on kriitiline ja võib viia ohtlike tagajärgedeni, mis võivad mõjutada isegi tsiviilinimesi. Seda näitab juba pealkiri „Konfliktist sammu kaugusel". Samuti esinevad tekstis sellised laused nagu „õhus lõhnab selge sõja järele" (*«В воздухе откровенно пахнет войной»*), „Balti riigid jäävad Vene sõjaväe sihikule" (*«Страны Балтии оказываются под прицелом российских вооружённых сил»*) ja „püss, mis ripub seinal, peab kunagi pauku tegema" (*«Но висящее на стене ружьё ведь должно когда-нибудь выстрелить»*). Viimane lause käib NATO ida poole laienemise ning Venemaa Lääne sõjaväeringkonna tugevdamise kohta. Korrespondent Maia Bobenko väidab, et oma tugevnemisega vähendab NATO Baltimaade julgeolekut, kuna suureneb osapoolte kokkupõrke oht (*«/.../ усиление НАТО не повышает безопасность прибалтийского региона. Напротив, это делает его более уязвимым. /.../ возрастает риск столкновения сторон.»*).

Tabel 2. Baltnews.ee artiklitest tuletatud koodid

Koodid	Baltnews.ee esimene artikkel	Baltnews.ee teine artikkel
Spekuleerimine või provotseerimine	+	+
Hirmu ja paanikat külvavad laused		+
NATO vähendab Baltimaade julgeolekut		+
Hoiatamine	+	
Liialdamine või vähendamine	+	+
Vead või valeväited	+	+

Esimeses artiklis hoiatab Vene sõjaväeekspert Leonkov lugejaid, et Venemaa ei jäta seda intsidenti tähelepanuta (*«/.../ Россия без внимания этот инцидент не оставит»*) ning kui rakett oleks liikunud VF-i suunas, siis Venemaa Föderatsioon võtnud seda agressiooniaktina (*«/.../ если бы ракета пошла в российскую сторону, это было бы воспринято как акт агрессии»*). Samuti sisalduvad mõlemas artiklis kas väikesed vead või valed, üksikasjadega liialdamine või nende vähendamine, nt väited, et intsidendis osalenud hävitajad paiknesid Ämaris (tegelikult Ämaris ja Šiauliais), Eesti õhuruumi piiri olevat rikkunud on „kuritahtlikud

rikkujad" (see on liialdamine, kuna „kuritahtlikud rikkujad" on jutumärkides), piloodi iga hooletu liigutus kokpitis võib viia raketi väljalaskmiseni (tegelikult tuleb raketi väljalaskmiseks läbida terve protsess, see ei ole lihtsalt üks nupu vajutus), raketi AMRAAM laskekaugus olevat üle 100 km-i (tegelikult see varieerub 50-180 km sõltuvalt raketi modifikatsioonist, aga milline modifikatsioon oli antud raketil, ei ole avalikkusele teada). Pärast Baltnews.ee artiklite analüüsi tuletati kuus koodi (*vt tabel 2*). Plussidega on märgitud koodi olemasolu konkreetses artiklis. Hiljem koodid kategoriseeritakse.

3.2.2. Kompravda.eu artiklite analüüs

Uudisteportaalist Kompravda.eu analüüsiti kaht artiklit pealkirjadega „Hispaania piloodid lasid Eesti pihta lahingraketiga. Juhuslikult" (*«Испанские пилоты запустили по Эстонии боевой ракетой. Случайно»*; Kompravda.eu 2018, 8. august) ning „VF-i välisministeerium: „NATO tegevus Balti riikides tekitab täiendavaid julgeolekuriske"" (*«МИД РФ: «Действия НАТО в странах Балтии создают дополнительные риски безопасности»»*; Kompravda.eu 2018, 10. august). Esimene artikkel ilmus päev pärast intsidenti ehk 8. augustil ja selle autor on Asja Hovanskaja, teine artikkel ilmus kolm päeva pärast intsidenti ehk 10. augustil ja selle autor on Lidia Mihhailenko.

Esimese artikli pealkiri tõmbab kohe endale tähelepanu kahe asjaga. Esiteks, on kirjas, et „lahingraketiga lasti Eesti pihta", mitte nt „rakett lasti välja Eesti õhuruumis" või „Eestis toimus intsident lahingraketiga". Selline lausekonstruktsioon viidab provokatsioonile, mis tekitab tunde, et Eesti oli teadlik sihtmärk ning raketi väljalaskmine oli sihipärane. Provokatsiooniline pealkiri võib kohe tekitada hirmu või šoki. Teiseks, sõna „Juhuslikult" on esimesest lausest eraldi. Sellega üritatakse saavutada lugejate tähelepanu – et rohkem hulk inimesi loeks läbi seda artiklit. Kui see sõna oleks esimese lause sees, nt „Eestis juhuslikult lasti lahingrakett välja", siis oleks teine ja rahulikum efekt. Tänu sellisele lausekonstruktsioonile pealkiri on liialt pingeline.

Artikkel algab sõnadega, et EV ootab igavesti „Venemaa sissetungi" ning sai kujuka õppetunni selles, keda on vaja tegelikult karta (*«Вечно ждущая «российского вторжения» Эстония теперь получила наглядный урок того, кого нужно бояться на самом деле»*). Sõnadega, et „Eesti igavesti ootab VF-i sissetungi" üritatakse näidata, et EV ei taju olukorda suhetes VF-iga neutraalselt või objektiivselt või et EV üritab pidevalt teha mingeid otsuseid VF-i vastu. Lause teine pool kõlab, esiteks, agressiivselt: EV sai oma õppetundi, kuna intsident oli EV jaoks tõsine ja ohtlik. Tekib tunne, et artikli autor on intsidendi toimumisega rahul. Teiseks, lause teine pool viitab sellele, et Eesti peaks kartma NATO-t, mitte VF-i. Kuna Venemaa Föderatsioonile ei meeldi, et EV on NATO-s ja NATO laieneb, siis üritab VF

raketiintsidenti ära kasutada, et näidata NATO-t halvas valguses. Antud artiklis on mainitud Vene häkkereid ja nimetatud kummaliseks, et siiamaani ei ole neid raketi kukkumises süüdistatud (*«Право же, странно, что в этом инциденте ещё не обвинили русских хакеров /.../*). Samuti öeldakse, et häkkerite valimiseelne „sekkumine" tuleb asendada õhusekkumisega, et keegi ei igavleks (*«/.../ предвыборное «вмешательство» пора менять на воздушное. Чтобы никто не скучал»*). Selles lauses leiab aset tugev naeruvääristamine kahe suure teema mainimisega: Vene häkkerid ja VF-i sekkumine teiste riikide valimistesse. Naeruvääristamisega tahetakse näidata, et tegelikult Vene häkkerid midagi sellist ei tee ning VF-i sekkumine teiste riikide valimistesse on müüt. Kuid Eesti luurekeskus väidab teisiti. Lääneriikidel suurenes tähelepanelikkus VF-i sekkumiskatsetesse teiste riikide siseasjadesse, nt valimistesse (Luurekeskus 2019: 7).

Artikli lõpus on tsiteeritud Aleksei Puškovi[9] sõnu Twitterist, kus ta kirjutas, et „kui mingis Eesti linnas plahvatab sõjaväe lennukipomm, siis nüüdsest peale peab Tallinn aru saama, kust tulevad raketid, ning jälgima mitte VF-i õhuväge, vaid Eestit „kaitsvaid" NATO lennukeid (*«Если на окраине города N в Эстонии приземлится и взорвётся ракета /.../, в Таллине отныне должны догадаться, откуда ракеты летят. И следить не за российскими ВВС, а за «защищающими» Эстонию истребителями НАТО»*). Need sõnad näitavad jällegi, et NATO on kahtlane organisatsioon ning VF-i kohta ei ole põhjust midagi halba rääkida. Siinkohal on vaja meeles pidada, et need sõnad kuuluvad mitte tavalisele ajakirjanikule, vaid tõsisel ametikohal olevake poliitikule. Kokkuvõttes näitab antud artikkel, et VF on sõbralik ja heatahtlik võrreldes NATO-ga, kes laseb omade pihta.

Teises artiklis pealkirjaga „VF-i välisministeerium: „NATO tegevus Balti riikides tekitab täiendavaid julgeolekuriske"" on kirjutatud, kuidas reageeris intsidendile VF-i välisministeerium (edaspidi *VM*) ning mida rääkis Maria Zahharova[10]. Artikli pealkiri väidab, et NATO tekitab täiendavaid julgeolekuriske. Esimene Zahharova lause, mida tsiteeris Kompravda.eu, räägib „VF on NATO-t korduvalt kasutuks organisatsiooniks nimetanud" (*«Неоднократно мы говорили о том, что НАТО – блок бесполезный»*). Kaudselt olid sarnased väited avaldatud ka eelmistes artiklites, nt Baltnews.ee teises artiklis pealkirjaga „Konfliktist sammu kaugusel: milleni võinuks viia juhuslikult väljalastud NATO rakett Eestis", kus korrespondent Maia Bobenko väidab, et tugevnedes vähendab NATO Baltimaade julgeolekut, kuna suureneb vastaspoolte kokkupõrke oht. Edasi Zahharova liialdab, et tema sõnad NATO mõttetusest olevat taas kinnitust leidnud viidates raketi kukkumise intsidendile

[9]Aleksei Puškov on VF-i Föderatsiooninõukogu infopoliitika komisjoni esimees.
[10]Maria Zahharova on VF-i diplomaat, VF-i VM-i info- ja trükiosakonna direktor ning VF-i VM-i ametlik esindaja.

(*«Вновь наши слова нашли подтверждение, в частности – произошедший инцидент с самолётом миссии НАТО по патрулированию Балтики»*). Siis üritab ta olukorda naeruvääristada, kasutades sarkastilist fraasi „see oleks koomiline, kui see poleks nii traagiline“ (*«Всё было бы очень, наверное, комично, если бы не было столь трагично»*). Samas on tegu tõsise juhtumiga, kus koomilist ei ole absoluutselt mitte midagi. Zahharova arvates muutus just juttude tõttu müütilisest „Venemaa hädaohust“ rahulik Balti regioon intensiivseks õppelahingutsooniks, mille tagajärjel võivad aset leida ohtlikud intsidendid (*«Именно разговоры омифической «российской угрозе» привели к тому, что некогда спокойный балтийский регион превратился в зону интенсивной учебно-боевой деятельности, чреватой опасными инцидентами»*).

Selles lauses kordub jutt Kompravda.eu esimesest artiklist pealkirjaga „Hispaania piloodid lasid Eesti pihta lahingraketiga. Juhuslikult“, kus on kirjutatud, et EV ootab igavesti „Venemaa sissetungi“ ehk siis „Venemaa hädaoht“ ja „Venemaa sissetung“ on üks ja sama. Samuti liialdab Zahharova Baltimaade arvukaid sõjaväeõppusi kirjeldades. Vähemalt Eesti osas on liialdus tõsine, sest suurtest õppustest meil vaid olemas iga-aastased Kevadtorm või Siil ja Saber Strike. Kaks suurt õppust aastas ei tähenda, et regioon muutuks intensiivseks õppelahingutsooniks. Muidugi on olemas ka väikesed ja lokaalsed õppused nagu nt Tormihoiatus või Emajõe Kilp, kuid nendes osalevad vaid väikesed militaarüksused. Kõikide riikide sõjaväed osalevad mitmesugustel õppustel, et tagada enda professionaalne isikkoosseis. See on tavaline praktika ja nii peabki olema.

Artikli lõpus väidab Zahharova, et käsitletav raketiintsident näitab vajadust astuda samme pingete vähendamiseks ja intsidentide tekitamise takistamiseks, mitte Venemaa Föderatsiooni järjekordselt põhjendamatult süüdistada (*«Произошедшее свидетельствует о необходимости реальных шагов, направленных на деэскалацию напряжённости и предотвращения непреднамеренных инцидентов, а не очередных безосновательных обвинений в адрес России»*). On kaheldav, kas keegi on süüdistanud raketi VF-i AIM 120 AMRAAM allakukkumisel EV-s VF-i. Zahharova lause lõpp on sarnane sellega, mis on kirjutatud Kompravda.eu esimeses artiklis pealkirjaga „Hispaania piloodid lasid Eesti pihta lahingraketiga. Juhuslikult“. Tolles artiklis sisaldus vihje, et EV ei taju olukorda suhetes VF-iga neutraalselt või objektiivselt. Pärast Kompravda.eu artiklite analüüsi tuletati viisteist koodi (*vt tabel 3*). Plussidega on märgitud koodi olemasolu konkreetses artiklis. Allpool on koodid ka kategoriseeritud.

Tabel 3. Kompravda.eu artiklitest tuletatud koodid

Koodid	Kompravda.eu esimene artikkel	Kompravda.eu teine artikkel
Provotseerimine	+	
Liiane pinge	+	
EV ei ole VF-i suhtes objektiivne	+	+
Agressioon	+	
NATO-t peab kartma	+	
Vene häkkerid	+	
VF-i sekkumine teiste riikide valimistesse	+	
VF-i süüdistati raketi kukkumises EV-s		+
NATO on kahtlane organisatsioon	+	
VF on heatahtlik ja sõbralik	+	
NATO tekitab täiendavaid julgeolekuriske		+
Põhjendamatud süüdistused VF-i kohta		+
Müütiline „Vene hädaoht“	+	+
Liialdamine		+
NATO on kasutu organisatsioon		+

3.2.3. Rubaltic.ru artiklite analüüs

Uudisteportaalist Rubaltic.ru valiti analüüsiks kaks artiklit pealkirjadega „Venemaa piiri ääres väljalastud lahingrakett võinuks viia sõjani Baltimaades“ (*«Выпущенная на границе России боевая ракета могла привести к войне в Прибалтике»*; Rubaltic.ru 2018, 13. august) ning „Kuuma hidalgo seiklused Eesti õhuruumis: sõjaväeeksperdi hinnang“ (*«Приключения горячего идальго над Эстонией: взгляд военного эксперта»*; Rubaltic.ru 2018, 14. august). Esimene artikkel ilmus 13. augustil ja selle autor on Aleksandr Nosovitš. Teine artikkel ilmus päev hiljem ehk 14. augustil, nädal pärast hispaanlaste raketi kukkumist, ja selle autor on Aleksandr Jermakov.

Esimese artikli pealkiri on huvitav kahe momendi tõttu. Esiteks, sõnastus „Venemaa piiri ääres“ jätab mulje, et lahingrakett kukkus piiri ääres VF-i territooriumile. See on täielik vale, kuna, esiteks, kukkus rakett EV territooriumile ning, teiseks, kukkus see mitte piirialale, vaid *ca* 80 km EV-VF-i piirist läände. Antud kontekstis on vale mitte otsene, vaid kaudne, ning tekib just sellise sõnastuse tõttu nagu artikli pealkirjas, mis täidab eesmärki ajada lugejad segadusse. Teiseks, pealkirja lõpus üritatakse tekitada hirmu lugejate seas kirjutades sõjast Baltimaades. Tuleb välja, et pealkiri on kavalalt ülesehitatud: alguses aetakse lugejad segadusse ning seejärel seda tekitatakse hirmu.

Artikli alguses on kasutusel valeinfo. Nt esimeses lauses kirjutab Aleksandr Nosovitš, et intsident raketi kogemata väljalaskmisega toimus Vene-Eesti piiri kohal ning see kinnitas sõjaanalüütikute ja –ekspertide korduvaid järeldusi, et uusima relvastuse kontsentreerumine Baltimaadesse tekitab riski otseseks kokkupõrkeks VF-i ja NATO vahel sõjalise vea tõttu (*«Инцидент со случайно выпущенной над российско-эстонской границей боевой ракетой НАТО подтвердил многократные выводы военных аналитиков и экспертов: концентрация в Балтийском регионе новейших вооружений создаёт риск прямого столкновения России и Североатлантического альянса вследствие военной ошибки»*). Esiteks, toimus intsident raketiga Eesti territooriumi kohal (Hispaania õhuturbe hävitaja lasi Eesti õhuruumis eksikombel välja õhk-õhk tüüpi lahingraketi AMRAAM 2018), mitte Vene-Eesti piiri kohal. Teiseks, Balti riikides ei ole mingit uusimat relvastust, isegi allakukkunud raketi mudel pärineb aastast 1991.

Edasi artikli autor spekuleerib ja ähvardab lugejaid: „juhul, kui rakett sattunuks VF-i territooriumile ja selle tõttu oleksid saanud surma VF-i kodanikud, siis reageerinuks Moskva sellele kui sõjakuulutusele ning esimene objekt vastulöögiks oleks Baltimaad“ (*«Если бы злосчастная ракета попала на территорию РФ и привела к гибели российских граждан, то это могло бы быть воспринято Москвой как объявление войны, и первым*

объектом ответного удара стала бы Прибалтика»). Koos faktide asendamisega, mis oli artikli alguses, mõjutab selline ähvardus lugejaid tugevamini. Efekti tugevdamiseks kirjutab Nosovitš kolmest USA intsidendist, kus kogenematuse või lohakuse tõttu hukkus sadu militaar- ja tsiviilisikuid või USA-s lasti kogemata välja tuuma lõhkepea. Kõik näiteks toodud intsidendid on seotud USA-ga. Sellega tahetakse näidata, kui veaohtlik on USA (ja selle kaudu ka NATO) sõjaline tegevus.

Järgmiseks kirjutatakse, kui ohtlik võib olla sõjaväelaste lohakus – konflikti ühe poole veale järgneb teise poole peegelvastus ning Kolmas maailmasõda ongi käes (*«/.../ одно случайное столкновение /.../ в результате чье-то небрежности, зеркальный ответ подвергшейся нападению стороны, и вот уже на тебе – Третья мировая война»*). Sõjaväelaste lohakused võib tõepoolest olla äärmiselt ohtlik ning viia konflikti eskalatsioonini, kuid tänases maailmas lähtutakse sellistes olukordades tavaliselt loogikast ja diplomaatiast, mitte emotsioonidest. Näideteks võib tuua VF-i lennuki SU-24 allalaskmise Türgi poolt 24. novembril 2015. aastal Süüria konfliktis või Andrei Karlovi[11] mõrv 19. detsembril 2016. aastal Türgis kohaliku politseiniku poolt. Need juhtumid olid äärmiselt tõsised ning neil olid mitmesugused tagajärjed. Nt algatas VF suure informatsioonikampaania Türgi vastu (Sarits 2016), kuid ta ei alustanud Kolmandat maailmasõda ega sõda Türgi vastu. See tähendab, et Nosovitš liialdas ja kasutas oma artiklis liigset dramatiseerimist, mis omakorda näitab, et artikli autor üritas lugejate emotsioone ära kasutada, et saavutada tugevamat efekti.

Antud artiklis võis märgata mitut faktiviga, nt väidet, nagu asuks Endla looduskaitseala EV põhjaosas (*«/.../ и упала в заповеднике Эндла на севере страны»*), samuti mõnitamist, et raketi leidmise korral ei ole vaja seda tükkideks saagida või metallikokkuostupunkti viia (*«/.../ население Эстонии попросили в случае обнаружения её не трогать (не распиливать, на металлолом не сдавать...)»*). Mõnitamise abil üritab Nosovitš naeruvääristada Eesti elanikkonda, et näidata neid rumalatena. Edasi on artiklis kirjutatud, et kõik lõppes edukalt, keegi viga ei saanud – aga võinuks lõppeda ka traagiliselt, nt kuna raketi lendamise ajal lendas Tallinna Läti lennufirma Air Baltic reisilennuk (*«/.../ а во время полёта ракеты самолёт латвийской авиакомпании Air Baltic летел в Таллин»*). Sellise sõnastuse järgi ei ole arusaadav, kus lendas lennuk intsidendi ajal, kas see oli üldse Eesti õhuruumis, kas see asus intsidendile ohtlikult lähedal või mitte. Tekib tunne, et Air Balticu lend Tallinnasse lihtsalt kuskil toimus. Sellega üritas Nosovitš tekitada lugejate seas suuremat rahulolematust murest tsiviilisikute turvalisuse pärast lennu ajal.

[11]Andrei Karlov (04.02.1954-19.12.2016) oli Nõukogude Liidu ja VF-i diplomaat, erakorraline ja täievoliline saadik.

Seejärel tuleb Nosovitš tagasi esimese lause juurde, kus oli jutt ekspertide järeldustest. Selles artikli osas toob ta välja kahe VF-i ja ühe USA eksperdi järeldused, mille koondmõte oli, et Baltimaade militariseerimine vähendab Balti riikide julgeolekut, kuna relvastuse kontsentratsioon suurendab otsese kokkupõrke ohtu VF-i ja NATO vahel kogenematuse või vea tõttu (*«Милитаризация Прибалтики не увеличивает, а уменьшает военную безопасность Балтийских государств, поскольку концентрация вооружений в регионе повышает опасность прямого столкновения России и НАТО вследствие случайности, военной халатности или ошибки»*).

Vaatamata sellele, kui ohtlik on kohalik olukord Nosovitši arvates, teevad Baltimaades võimulolevad poliitikud kõik, et see eskaleeruks veel rohkem. Nad ei taha isegi jagada VF-iga sõjaliste kanalite kaudu informatsiooni ning keelduvad dialoogist VF-i ja Balti riikide vahel (*«Но правящие в странах Прибалтики политики вопреки всем этим доводам добиваются большего военного присутствия НАТО у российских границ и всё возрастающей концентрации вооружений в регионе Балтийского моря, отказываясь при этом даже от обмена информацией по военным каналам и диалога по тем же включённым транспондерам»*). Teiste sõnadega, Balti riikide poliitikud on ise süüdi pingelistes suhetes VF-iga ja keerulises olukorras VF-i ning Eesti, Läti ja Leedu vahel. Eelmises tsitaadis leidus huvitav fraas: „Baltimaades võimulolevad poliitikud" ehk Nosovitš annab mõiste, et võimulolevad Balti poliitikud võiks välja vahetada, kuna nende otsuste tõttu on VF-i ja Balti riikide vahel pingelised suhted.

Edasi kirjutatakse, et NATO väed on ebakompetentsed ja nende lohakuse tõttu võib alata Kolmas maailmasõda, milles esimeseks ohvriks saaksid vältimatult Balti riigid – nad lihtsalt pühitaks maamunalt minema (*«Так элементарная халатность и некомпетентность военных НАТО могут в конечном счёте вылиться в Третью мировую войну, причём первой жертвой этой войны неминуемо станут страны Прибалтики: их просто сотрут с лица земли»*). Selle lausega üritatakse saavutada kaks eesmärki. Esiteks, jätkub hirmu külvamine lugejate seas ning, teiseks, püütakse näidata, et NATO on ebakompetentne provokaator, kes üritab alustada sõda (kas meelega või kogemata, ei ole tähtis). Kohe selle järel on kirjas (viitega Eesti Ekspressile), et raketti kukumise intsident kutsus Eestis esile rõõmu, kuna on kuulda VF-i virisemist intsidendi teemal (*«Приятно слышать и скулёж России /.../ - говорится в эстонском издании Eesti Ekspress /.../»*). Sellega tahetakse näidata, kui rumal on eesti rahvas, kuna tema jaoks on VF-i virisemine tähtsam kui enda turvalisus. Tegelikult ei näita ühe Eesti ajakirjaniku arvamus terve rahva arvamust.

Võttes arvesse Eesti sellist positiivset reaktsiooni, olukorra ohtlikkust ja pingelisi suhteid VF-iga, tahab Nosovitš näidata, kui rumalad ja ebaadekvaatsed on Balti poliitikud kuid samuti NATO sõdurid kes teevad selliseid rumalaid vigu nagu Hispaania piloot (*«Эта неадекватность прибалтисйских властей в сочетании с неадекватностью присланных в Прибалтику военных НАТО /.../»*). Lääneliitlased toovad Baltimaadesse sõdureid jääkprintsiibi alusel, kuna see regioon on ebahuvitav ja tähtsusetu, sest nemad ei näe siin reaalset sõjakonflikti ohtu (*«Западные союзники присылают в Прибалтику военных по остаточному принципу, как в неинтересный и неважный регион, для которого они не видят реальной угрозы военного конфликта»*). Sellise väitega püüab Nosovitš lugejatele näidata, et tegelikult ei tule liitlased Baltimaadele kriisi olukorras appi, eriti kui pidada meeles, et kohalik võim on rumal ja provokaatorlik. Needsamad „jääksõdurid“ ei sobi teenistuseks tähtsates kohtades nagu nt Süürias või Koreas, nad tekitavad purjuspäi kaklusi baarides ja restoranides, löövad puruks poodide vitriine, satuvad autoavariidesse, hävitavad spordiplatse jne (*«В Прибалтике забракованные для Сирии, Кореи и других по-настоящему важных мест службы солдаты НАТО устраивают пьяные дебоши в барах и ресторанах, бьют витрины, попадают в ДТП, громят спортплощадки, и прочее»*).

Kokkuvõtteks Nosovitš kirjutab, et sellist sõjalist „eliiti“ võtab vastu sama spetsiifiline poliitiline „eliit“, mis on haaratud foobiatest, kompleksidest, fantoomvaludest ja paranoilisest hirmust VF-i ees ning tahab maksta Venemaale kätte oma õnneliku lapsepõlve eest (*«Эту военную «элиту» принимает местная, столь же специфическая политическая «элита», одержимая фобиями, комплексами, фантомными болями и параноидальным страхом перед Россией в сочетании с желанием отомстить этой России за своё счастливое детство»*). Ning kogu selle „inimfaktori“ käes on massihävitusrelvad, mida nad ei oska kasutada (*«И весь этот «человеческий фактор» располагает оружием массового поражения, с которым не умеет толком обращаться...»*). Arusaadav, et Nosovitš valetab, sest Baltimaades pole massihävitusrelvi. See lause näitab, et antud artikkel oli kirjutatud VF-i siseauditooriumi jaoks, nt tarbimiseks Pihkva, Kaliningradi, Leningradi oblastites (piirioblastites) eesmärgiga hoida VF-i elanikke Kremli ümber koondununa, otsimas kaitset ühise vastase eest ja tugevdamas võimul olevaid isikuid.

Nosovitši kokkuvõte on äärmiselt terav ja täis salvavaid väljendeid, mille eesmärk on muuta täielikult lugejate arusaama Balti regioonist. Pärast artikli lugemist tekib tunne, et Balti riikides on olukord äärmiselt nukker ja väljapääsutu – kõik kohalikud on rumalad ja ebaadekvaatsed, kohalikud poliitikud ei oska oma ülesandeid täita ning konflikti korral ei ole

kohalikel elanikel mingit lootust, sest Baltimaad on üksi ja hävitatakse kiiresti, kuigi VF ise on provokatsioonide ohver. Pärast Rubaltic.ru esimese artikli analüüsi tuletati kakskümmend neli koodi (*vt tabel 4*), mis on allpool kategoriseeritud.

Tabel 4. Rubaltic.ru esimesest artiklist tuletatud koodid

Koodid	Rubaltic.ru esimene artikkel
Segadusse ajamine	+
Hirmu külvamine	+
Valeinfo kasutamine	+
Spekuleerimine	+
Oht	+
USA lohakus militaartegevustes ja selle lohakuse ohtlikkus	+
Liialdamine	+
Faktivead	+
Naeruvääristamine või mõnitamine	+
Suurema rahulolematuse tekitamine lugejate seas	+
Baltimaade militariseerimine vähendab regiooni julgeolekut	+
Balti riikide poliitikud eskaleerivad olukorda VF-iga	+
Võimul olevate Balti riikide poliitikute väljavahetamine	+
NATO väed on ebakompetentsed	+
Balti riikide maamunalt minema pühkimine	+
Balti riikide poliitikute rumalus ja ebaadekvaatsus	+
NATO sõdurite ebaadekvaatsus	+
NATO sõdurite jääkprintsiip	+
Baltimaad on NATO jaoks ebahuvitav regioon	+
NATO sõdurid on joodikud, kaklejad ja korrarikkujad	+
Balti riikide poliitiline eliit on skisofreenikud	+
Baltimaades on massihävitusrelvad	+
NATO üritab alustada sõda	+
Eesti rahvas on rumal	+

Teise Rubaltic.ru artikli pealkiri on sõnastatud eriti silmatorkavalt naeruvääristavana: „Kuuma hidalgo seiklused Eesti õhuruumis: sõjaväeeksperdi hinnang“. Hidalgo oli Hispaania nimetus alamaadli kohta, kes oli vabastatud maksudest, kuid valdavalt ka omandita. Vaese hidalgo klassikaline näide oli don Quijote. Kuna rakett AIM 120 AMRAAM oli lastud hispaanlaste poolt, siis pealkiri kuumast hidalgost tundub terava naeruvääristamisega. Selleks, et lisada pealkirjasse natuke tõsidust peale kuuma hidalgot lisati „sõjaväe eksperdi hinnang“.

Artikli alguses räägitakse intsidendi sisust täiesti aktsepteeritaval toonil, kuid kirjelduse lõpetab väljend, mille kohaselt lahingrakett „kukkus lääne külaliste jaoks traditsiooniliselt külalislahkele Eesti pinnale“ (*«/.../ упала на традиционно гостеприимную для западных гостей эстонскую землю»*). Sellega üritas artikli autor Aleksandr Jermakov näidata, et eestlased on Lääne külaliste vastu nii lahked, et lasevad neil teha omal kodumaal isegi selliseid ohtlikke asju ehk et Eesti jaoks on NATO hävitajate kohalolek tähtsam kui enda elanike rahu. Niisugune sõnum on suunatud eelkõige Eesti venekeelsetele kodanikele eesmärgiga näidata, et kodumaa nende eest ei hoolitse – võõras on tähtsam kui oma. Järgmises lauses tõgatakse eestlasi „uhketeks estideks“ (muinaseestlasteks), hispaanlasi „meretagusteks (võõramaisteks) toreadorideks“ (*«/.../ над землями гордых эстов заморский тореадор»*) ning AP missiooni „kurikuulsaks“ (*«/.../ в миссии воздушного патрулирования над Балтикой, пресловутой NATO Air Policing»*). Mille tõttu NATO AP missioon kurikuulsaks sai, ei ole seletatud – see lihtsalt on kurikuulus.

Edasi on kirjas, et VF-i süüdistused EV õhuruumi piiride rikkumistes on väga harvad ning selline informatsioon on kahtlase väärtusega (*«/.../ даже обвинения (спорной достоверности) в его нарушении очень редки»*). Lause on kaheldav, kuna, esiteks, tekib küsimus, kui palju on harva ja kui palju on tihti. Igal aastal rikuvad VF-i lennukid EV õhupiiri mitu korda. Võib-olla on see piiririkkumiste hulk Jermakovi jaoks väike, kuid tegelikult on vähemalt mitte harvaesinev, kuna riigipiiri rikkumised peaksid olema nullilähedased. Teiseks, tuleb info õhupiiri rikkumiste kohta õhuoperatsioonide juhtimiskeskusest, mis on EKV allüksus ja seega usaldusväärne allikas. Oma väidetega üritab Jermakov vähendada lugejate usaldust Eesti riigiasutuste suhtes.

Järgmises osas seletab Jermakov, kuidas ja miks tehakse AP-d, kui kaugel jookseb riigi õhuruumipiir jne. Terve see osa on õige, kuid autori positsioon on Balti riikide suhtes üleolev. Ta kasutab selliseid väljendeid nagu „Balti riikide sõjaväe ees ei kiirusta keegi kraapsu tegema“ (*«/.../ расшаркиваться перед военными Прибалтийских стран никто не спешит /.../»*) või „vanemate liitlaste piloodid peavad regulaarselt ringi kolama ja rikkujad „raamatusse kirja panema““ (*«/.../ так что приходится лётчикам старших союзников*

регулярно мотаться, «заносить в книжечку» нарушителей»). Sellise jutuga tahetakse näidata, et Baltimaid ei austa keegi ja VF ei viitsi Balti õhuruumis isegi reegleid täita, mis tõttu liitlased peavad tegema Balti riikide endi asemel nende õhuruumis musta tööd. Edasi räägitakse AP rotatsioonist, raketi kukkumise intsidendist, varasematest intsidentidest Balti AP missioonil ning piloodi süütusest raketi kukkumises.

Kõik see on kirjutatud adekvaatses toonis koos näidetega ilma mingita liialdamiseta, valetamiseta jne. Kuid kirjeldusele järgnevad spekulatsioonid: Eesti õhuruumis oli raketi kukkumise ajal mitu tsiviillendu, nt Air Balticu lend Riia-Tallinn, ning samuti liitlaste treeninglend. Kui Hispaania hävitaja oleks suunatud valesse suunda, siis ei saa välistada, et sündmused oleksid võinud lõppeda suure tragöödiaga (*«Если бы в момент пуска испанский истребитель был направлен в очень неудачную сторону, нельзя исключать, что события могли закончиться большой трагедией»*). Suurima ohu all olid väidetavalt Hispaania hävitaja partnerid treeninglennul – ei saa lõplikult välistada, et õppelasu asemel tehti lahinglask (*«Наибольшую опасность, разумеется, истребитель представлял для своих партнёров по тренировкам – нельзя до конца исключать, что он /.../ вместо учебного /.../ пуска провёл боевой»*).

Pärast seda lülitus Jermakov ümber EV valitsusele. Tema kirjutab, mida tegi Eesti valitsus pärast intsidenti: nt et „loodi töögrupp, mis uurib õhuväe õppuste ohutust“, ning et „Eesti valitsus kujutab endast karme ohutuse eestvõitlejaid“ (*«Пока же эстонское правительство изображает из себя строгих борцов за безопасность: /.../ создана рабочая группа по оценке безопасности учений военной авиации /.../»*). Sellega tahetakse näidata, et Eesti valitsus on nagu paabulind – ainult räägivad ja tegelevad tagajärgedega, kuid ei suuda ohtu ennetada. Edasi kirjutatakse, kuidas kaitseministrid „kodumaise publiku ees „põsed punni ajavad“ – üks ja sama artikkel Kaitseministeeriumi koduleheküljel eesti keeles oli nimega „Hispaania kaitseminister väljendas kahetsust” ja inglise keeles „Kaitseministrid rääkisid intsidendist”“ (*«Забавно наблюдать, как «надувают щёки» для внутренней публики – так, одна и та же новость на сайте Министерства Обороны Эстонии на местном языке озаглавлена «Министр обороны Испании выразила сожаление», а на английском – «Министры Обороны побеседовали об инциденте»»*). Taolisel moel sooviti näidata lugejatele, et EV valitsus üritab siluda nurki, kuna Hispaania kaitseminister ei austa Eestit ning ei palunud intsidendi pärast vabandust.

Järgnevalt artiklis räägitakse samuti VF-i „virisemisest”, nagu oli kirjas Rubaltic.ru esimeses artiklis, kuid mitte nii teraval viisil. Eesti Ekspressis ilmus muljetavaldav artikkel, kus oli kirjas, et raketiintsident on nädala parim uudis, sest see näitab, et liitlased on alati valmis

lahinguks ja nüüd venelased hakkavad kartma Eestisse oma nina toppida (*«/.../ так, в Eesti Ekspress вышла впечатляющая заметка, автор которой объявил случайный пуск лучшей новостью недели /.../ как здорово, что наши защитники летают постоянно готовыми к бою, теперь-то русские точно будут бояться сунуться»*).

Tabel 5. Rubaltic.ru teisest artiklist tuletatud koodid

Koodid	Rubaltic.ru teine artikkel
Naeruvääristamine	+
Liitlaste kohalolek on tähtsam kui kohalike elanike rahu	+
Tögamine	+
NATO AP on kurikuulus	+
Kaheldav informatsioon	+
Lugejate usalduse vähendamine EV asutustesse	+
Üleolev suhtumine Balti riikidesse	+
Spekuleerimine	+
EV valitsus kujutab ennast range võitlejana ohutuse eest	+
EV valitsus silub nurki kodumaise publiku ees	+
Venelased hakkavad kartma oma nina Baltimaadele toppida, kuna siin on relvastatud liitlased	+
VF-i massimeedia naeruvääristamine	+
Raketi VF-i territooriumile kukkumise plussid	+
Raketi kukkumise intsidendi võrdlus 2001. aasta intsidendiga Musta mere kohal	+
Kaudne viide lennureisile MH17	+

Artikli järgmises osas kirjutatakse juba VF-i massimeedia kohta, et nemadki paistsid silma. Nende arvates, kuna mitme päeva jooksul Eestis raketti ei leitud, siis kukkus see kindlasti VF-i territooriumile Pihkva lähedal (*«Российские СМИ, впрочем, тоже отличились – можно было прочитать, что раз ракету не нашли за несколько дней на территории Эстонии, она точно упала под Псковом /.../»*). Selline jutt kõlab küll imelikult, kuna naeruvääristab VF-i meediat, kuid selles on oma mõte. Jermakov tahab sellega näidata, et tema artikkel ei ole suunatud EV või NATO vastu, vaid on ausalt ja eelarvamusvabalt kirjutatud. Aga kohe pärast VF-i massimeedia väikest naeruvääristamist on kirjas, et sel „oleksid oma plussid, kui rakett oleks kukkunud VF-i territooriumile – siis saaks „liitlaste“ ärateenitud sarkastilised mõnitused

VF-i poliitikute ja VM-i poolt asendada õiglase vihaga“ (*«Впрочем, были бы и плюсы – заслуженные саркастические издёвки МИД и российских политиков над «партнёрами» можно было бы заменить на праведный гнев /.../»*).

Artikli lõpus on veel kord kirjutatud, kui ohtlik antud intsident tsiviillennundusele tegelikult oli. Võrdluseks on toodud intsident Musta mere kohal 2001. aastal, kus Ukraina õhutõrjerakett lasi kogemata alla tsiviillennuki TU-154, kus kõik inimesed hukkusid (*«К сожалению, примеры этого известны: например, сбитый над Чёрным морем в 2001 году Ту-154, на которого вместо беспилотной мишени навелась зенитная ракета ПВО Украины»*). Uuritav intsident Eestis ei ole kuidagi võrreldav 2001. aasta Ukraina intsidendiga ning Jermakov tõi näite üksnes selleks, et Ukraina konflikti meelde tuletada. Lugejal tekib kohe assotsiatsioon MH17 lennureisiga, mis lasti alla Donetski oblastis 2014. aastal (Missile downs Malaysia Airlines plane over Ukraine, killing 298; Kiev blames rebels 2014) ja mille kohta käivad vaidlused siiamaani.

Kokkuvõtteks saab öelda, et antud artiklis on vähem teravaid väljendeid kui esimeses Rubaltic.ru artiklis. Selles artiklis on tuletatud vähem koode, kui esimeses Rubaltic.ru artiklis, kuna käesolevas artiklis oli palju kirjeldusi nt olukorra, intsidendi või AP missiooni kohta. Pärast Rubaltic.ru teise artikli analüüsi tuletati viisteist koodi (*vt tabel 5*), mis allpool kategoriseeriti.

3.2.4. Koodide kategoriseerimine ja grupeerimine

Eelmistes alaosades tuletati kuue artikli peale kokku kuuskümmend koodi. Käesolevas alaosas kategoriseeritakse need koodid sarnasuse alusel ehk koodidel peab olema sarnane iseloom. Selleks koondatakse kõik kooditabelid kokku ning võrreldakse omavahel artikliteksti lõikudes, millest tuletati koodinimetus.

Tabelist 2 koodid „spekuleerimine või provotseerimine“ ja „liialdamine või vähendamine“, tabelist 3 koodid „provotseerimine“, „liiane pinge“ ja „liialdamine“, tabelist 4 koodid „segadusse ajamine“, „spekuleerimine“, „liialdamine“ ja „suurema rahulolematuse tekitamine lugejate seas“ ning tabelist 5 kood „spekuleerimine“ ühendati kategooriasse „demagoogiavõtete kasutamine“, kuna kõik need kümme koodi iseloomustavad artiklite lõike, mis mingil määral muudavad reaalsetest faktidest arusaamise.

Tabelist 2 kood „hirmu ja paanikat külvavad laused“, tabelist 3 kood „agressioon“ ning tabelist 4 kood „hirmu külvamine“ ühendati kategooriasse „hirmu külvamine lugejate seas“, kuna need kolm koodi iseloomustavad artiklite lõike, mis on suunatud tekitada šokki, paanikat, hirmu lugejate seas oma agressiivsete sõnadega ja sõnade väljenditega.

Tabelist 2 kood „NATO vähendab Baltimaade julgeolekut“, tabelist 3 koodid „NATO-t peab kartma“, „NATO on kahtlane organisatsioon“, „NATO tekitab täiendavaid julgeolekuriske“ ja „NATO on kasutu organisatsioon“, tabelist 4 koodid „NATO väed on ebakompetentsed“, „NATO üritab alustada sõda“, „USA lohakus militaartegevustes ja selle lohakuse ohtlikkus“ ja „Baltimaade militariseerimine vähendab regiooni julgeolekut“ ning tabelist 5 kood „NATO AP on kurikuulus“ ühendati kategooriasse „NATO diskrediteerimine“, kuna need kümme koodi iseloomustavad artiklite lõike, mis püüavad näidata NATO-t terviklikult või selle organisatsiooni osa (nt USA tegevust, konkreetseid NATO tegevusi või missioone, liitlaste väge) halvas valguses.

Tabelist 2 kood „hoiatamine“, tabelist 4 koodid „oht“ ja „Balti riikide maamunalt minema pühkimine“ ning tabelist 5 kood „raketi VF-i territooriumile kukkumise plussid“ ühendati kategooriasse „VF-i agressiivne hoiatus“. Need neli koodi iseloomustavad artiklite lõike, kus autorid hoiatavad agressiivseid väljendeid kasutades laias mõttes NATO-t ning kitsamas mõttes Baltimaid, et VF vastab või saab vastata nii raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise intsidendile kui ka mis iganes teisele juhtumile.

Tabelist 2 kood „vead või valeväited“, tabelist 3 kood „VF-i süüdistati raketi kukkumises EV-s“, tabelist 4 koodid „valeinfo kasutamine“, „faktivead“ ja „Baltimaades on massihävitusrelvad“ ning tabelist 5 kood „kaheldav informatsioon“ ühendati kategooriasse „valeinfo kasutamine“, kuna need kuus koodi iseloomustavad artiklite lõike, kus on ilmunud mitmesugused nii pisi- kui ka märkimisväärsed valed.

Tabelist 4 koodid „Balti riikide poliitikud eskaleerivad olukorda VF-iga“, „Balti riikide poliitikute rumalus ja ebaadekvaatsus“ ja „Balti riikide poliitiline eliit on skisofreenikud“ ning tabelist 5 koodid „lugejate usalduse vähendamine EV asutustesse“, „EV valitsus kujutab ennast range võitlejana ohutuse eest“ ja „EV valitsus silub nurki kodumaise publiku ees“ ühendati kategooriasse „Balti riikide, sh EV-i poliitikute diskrediteerimine“, kuna need kuus koodi iseloomustavad artiklite lõike, mis kirjeldavad kohalikke poliitikuid negatiivses toonis, abitute mängijatena suures poliitikas.

Tabelist 3 kood „VF-i sekkumine teiste riikide valimistesse“ ning tabelist 4 kood „võimul olevate Balti riikide poliitikute väljavahetamine“ ühendati kategooriasse „VF ja teiste riikide valimised“, kuna need kaks koodi iseloomustavad artiklite lõike, kus mainitakse VF-i sekkumist või mittesekkumist teiste riikide valimistesse.

Tabelist 4 kood „naeruvääristamine või mõnitamine“ ning tabelist 5 koodid „naeruvääristamine“ ja „tögamine“ ühendati kategooriasse „sarkastilised torked“, kuna need

kolm koodi iseloomustavad artiklite lõike, kus mõnitatakse eesti rahvast, naeruvääristatakse hispaanlasi ja üldiselt raketi kukkumise intsidenti ning tögatakse eestlasi.

Tabelist 4 koodid „NATO sõdurite ebaadekvaatsus“, „NATO sõdurite jääkprintsiip“ ja „NATO sõdurid on joodikud, kaklejad ja korrarikkujad“ ühendati kategooriasse „NATO sõdurid Baltimaades on madalaima kvaliteediga“, kuna need kolm koodi iseloomustavad artiklite lõike, kus kirjutatakse, et Balti riikidesse siirduvad NATO sõdurid on huligaanid, nõrgad sõdurid ning teevad siin mida tahavad.

Tabelist 3 koodid „EV ei ole VF-i suhtes objektiivne“, „VF on heatahtlik ja sõbralik“, „põhjendamatud süüdistused VF-i kohta“ ja „müütiline „Vene hädaoht““ ühendati kategooriasse „VF on heatahtlik, kuid teised laimavad seda riiki“, kuna need neli koodi iseloomustavad artiklite lõike, kus artiklite autorid kirjutavad VF-ist kui sõbralikust ja õiglasest riigist, kuid teised riigid laimavad VF-i.

Tabelist 4 kood „Eesti rahvas on rumal“ ning tabelist 5 koodid „liitlaste kohalolek on tähtsam kui kohalike elanike rahu“ ja „venelased hakkavad kartma oma nina Baltimaadele toppida, kuna siin on relvastatud liitlased“ ühendati kategooriasse „eestlased kummardavad pidevalt NATO ees“, kuna need kolm koodi iseloomustavad artiklite lõike, kus kirjutatakse, et eestlased on rumalad ning liitlaste rahulolu ja venelastele halba tegemine on eestlastele tähtsam kui nende endi rahu ja turvalisus.

Tabelist 4 kood „Baltimaad on NATO jaoks ebahuvitav regioon“ ning tabelist 5 kood „üleolev suhtumine Balti riikidesse“ ühendati kategooriasse „Baltimaad on üksik ja nõrk regioon“, kuna need kaks koodi iseloomustavad artiklite lõike, mille eesmärk on veenduda lugejaid, et Balti piirkond on nõrk, üksik ja kõigile ebahuvitav.

Tabelist 5 koodid „raketi kukkumise intsidendi võrdlus 2001. aasta intsidendiga Musta mere kohal“ ja „kaudne viide lennureisile MH17“ ühendati kategooriasse „Ukraina sõjakonflikti meeldetuletus“, kuna need kaks koodi iseloomustavad artiklite lõike, mis kaudselt viitavad Ukraina sõjakonfliktile, eesmärgiga tuletada seda lugejatele meelde.

Üle jäi kaks koodi, mida ei saa kategoriseerida, kuna need ei sobi teistega kokku. Nendeks koodideks on tabelist 3 „vene häkkerid“ ja tabelist 5 „VF-i massimeedia naeruvääristamine“. Kuna neidki koode ei saa omavahel ühendada, siis muudeti need iseseisvateks kategooriateks samade nimedega. Kategoriseerimise lõpuks tuletati kuuekümnest koodist viisteist kategooriat (*vt tabel 6*).

Järgmiseks sammuks on kategooriate grupeerimine. Grupeerimine toimub samal põhimõttel kui kategoriseerimine ehk sarnasuse alusel. Sarnase iseloomuga kategooriad koondatakse ühte

gruppi ning igale grupile antakse nimetus. Kuna grupid koosnevad sarnastest kategooriatest, mis näitavad artiklite ühisjooni, siis see tähendab, et suuremad analüütilised üksused (grupid) näitavad analüüsitavate artiklite narratiive ehk sellega saavutatakse käesoleva uurimistöö eesmärk.

Tabel 6. Koodidest tuletatud kategooriad

Demagoogiavõtete kasutamine	Hirmu külvamine lugejate seas	NATO diskrediteerimine
VF-i agressiivne hoiatus	Valeinfo kasutamine	Balti riikide, sh EV-i poliitikute diskrediteerimine
VF ja teiste riikide valimised	Sarkastilised torked	NATO sõdurid Baltimaades on madalaima kvaliteediga
VF on heatahtlik, kuid teised laimavad seda riiki	Eestlased kummardavad pidevalt NATO ees	Baltimaad on üksik ja nõrk regioon
Ukraina konflikti meeldetuletus	Vene häkkerid	VF-i massmeedia naeruvääristamine

Kolm kategooriat „demagoogiavõtete kasutamine“, „valeinfo kasutamine“ ja „VF-i massmeedia naeruvääristamine“ ühendati gruppi „raketi kukkumise intsidendi faktidega manipuleerimine Kremli-meelse meedias“, kuna kahes esimeses kategoorias võltsitakse tõtt ning kolmandas kategoorias üritatakse näidata iseenda naeruvääristamise kaudu, et VF-i massimeedial on sõnavabadus, mis on omakorda reaalsuse moonutamine.

Kaks kategooriat „hirmu külvamine lugejate seas“ ja „VF-i agressiivne hoiatus“ ühendati gruppi „VF-i agressiivne meelestatus NATO suhtes“, kuna need näitavad, kuidas VF on meelestatud kitsamalt Balti riikide ja laiemalt NATO suhtes.

Neli kategooriat „VF ja teiste riikide valimised“, „VF on heatahtlik, kuid teised laimavad seda riiki“, „Ukraina konflikti meeldetuletus“ ja „vene häkkerid“ ühendati gruppi „VF on enda väitel seaduskuulekas riik“, kuna teises kategoorias väidetakse, et mõned riigid laimavad VF-i ebaõiglaselt ja põhjendamatult. Esimeses ja neljandas kategoorias on kirjas, et VF sekkub teiste riikide valimistesse ja kasutab selleks häkkereid. Kuna see on kirjutatud sarkastiliselt, siis tähendab see, et tegelikult VF teiste riikide valimistesse ei sekku ja häkkereid ei kasuta. Samuti tuletatakse meelde Ukraina konflikti, kus VF enda väitel ei osale ja pole kunagi osalenudki.

Kaks kategooriat „NATO diskrediteerimine“ ja „NATO sõdurid Baltimaades on madalaima kvaliteediga“ ühendati gruppi „NATO ja selle tegevuse diskrediteerimine“, kuna VF-ile ei meeldi, et NATO laieneb ja asub VF-i piiri lähedal, mille tõttu üritab VF näidata meedias NATO-t halvas valguses.

Neli kategooriat „Balti riikide, sh EV-i poliitikute diskrediteerimine“, „eestlased kummardavad pidevalt NATO ees“, „Baltimaad on üksik ja nõrk regioon“ ja „sarkastilised torked“ ühendati gruppi „Balti riikide, sh EV-i alandamine“, kuna nendes neljas kategoorias üritatakse näidata kitsamalt EV-i ja laiemalt Balti riike NATO teenrina, kes on vaene, nõrk ja üksik. Analüüsi lõpuks tuletati viis gruppi ehk narratiivi. Käesoleva uurimistöö eesmärk, selgitada välja meedias kajastatud Venemaa Föderatsiooni infotegevuste narratiivid raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise kohta välja selgitamine, on saavutatud. VF-i narratiivideks on:

1. Raketi kukkumise intsidendi faktidega manipuleerimine Kremli-meelse meedias
2. VF-i agressiivne meelestatus NATO suhtes
3. VF on enda väitel seaduskuulekas riik
4. NATO ja selle tegevuse diskrediteerimine
5. Balti riikide, sh EV-i alandamine

3.3. Järeldused

Käesolevas osas kirjeldatakse saadud narratiivide tuletamise põhimõtteid ning VF-i infotegevuste sihtauditooriumi antud töö teema raames. Nagu varem mainitud, on VF-i infotegevuste sihtauditoorium üldiselt mitmekesine. Käsitletava intsidendi teemal on sihtauditooriumiks vene emakeelega baltlased, keda mõjutades võib VF saavutada parema meelestatuse enda suhtes Balti regioonis. See võib viia suurema konfliktini baltlaste vahel, mis on ohtlik, sest juba praegustki seisu vene ja mittevene baltlaste suhetes ei saa nimetada kõige paremaks. See on Balti riikides nõrk koht, kuhu VF üritab lüüa, et sellist situatsiooni enda heaks ära kasutada. Muidugi kuuluvad sihtauditooriumi ka eesti ja balti elanikkond, kuna kasutatud artikleid saab tõlkida eesti, läti, leedu või inglise keelde ning avaldada kas samades portaalides või nt RT-s[12]. Samas see on Vene meedia jaoks suurem töö, mistõttu vene baltlased on suurema meediasurve all. Väljaselgitatud narratiivide järgi on näha, et vaatamata asjaolule, et raketi kukkumise intsident toimus EV-s, kasutab VF seda ära mitte ainult Eesti vastu, vaid ka Balti riikide ja NATO vastu ning enda maine parandamiseks.

[12]RT on endine Russia Today, VF-i riiklik telekanalite võrk, mis on suunatud välismaale ning on nähtav rohkem kui 100 riigis üle maailma.

Suuremat osa saadud narratiividest saab VF kasutada edaspidi ka teistel teemadel nii traditsioonilises kui ka sotsiaalmeedias.

Esimene narratiiv on raketi kukkumise intsidendi faktidega manipuleerimine Kremli-meelse meedias. Antud narratiivis kasutatakse valeinfo ja faktide moonutamist, kuid on väga vähe otsest valetamist. See teeb tavalise lugeja jaoks raskesti arusaadavaks, et tegemist on faktide võltsimisega. Samuti on laias kasutuses demagoogiavõtted, mis muudavad raketiintsidendi reaalseid fakte. See tõestab töö algul äratoodud eeldust, et infotegevustes kasutatakse demagoogiavõtteid. Seda narratiivi kasutades üritab VF-i meedia võltsida artiklites kirjeldavat olukorda nii, et muuta tavalugejate arusaamu VF-i eesmärkide saavutamisel kasulikeks. See on ohtlik, kuna selle narratiivi abil saab VF-i meedia keerata iga olukorra kujutuse ümber nii, nagu ta ise tahab, ning lugejal, kes ei ole olukorraga kursis, on peaaegu võimatu aru saada, et tegelikult on kõik teistpidi.

Teine narratiiv on VF-i agressiivne meelestatus NATO suhtes. Tänu sellele narratiivile võib aru saada, et VF suhtub NATO-sse kui enda vastasesse. Antud narratiivis kasutatakse hirmu külvavaid lauseid, mis on suunatud venekeelsetele baltlastele, et näidata, millist võimu tuleb rohkem austada (VF-i võimu, mitte kohalikku). Eesmärgid on, esiteks, meelestada kohalikke venelasi NATO suhtes negatiivselt ning, teiseks, meelitada neid enda poole, et VF-il oleks Baltimaades n-ö liitlane. Samuti kasutatakse antud narratiivis agressiivseid hoiatusi, mis on suunatud Balti riikidele ja NATO-le, demonstreerimaks VF-i kohalikule elanikkonnale (eelkõige Baltimaadega piirnevates Kaliningradi, Pihkva ja Leningradi oblastites), et Kremli võim on tugev ja ei karda NATO-t. Sellega tahetakse näidata enda elanikele, et nad on kaitstud ning kui vastane peaks ründama, siis ta kohe kaotab.

Kolmas narratiiv on, et VF on enda väitel seaduskuulekas riik. Antud narratiivis kasutatakse, esiteks, sarkasmi VF-i tegevuste suhtes, mida ta ise eitab. Selle eesmärk on tuletada lugejatele järjekordselt meelde, et VF ei ole teinud midagi halba, ei sekku teiste riikide valimistesse, ei osale ja pole kunagi osalenud Ukraina konfliktis. Lõpuks võib VF selle kaudu või selle abil üritada enda tegevusi või otsuseid õigustada, see puudutab nt Krimmi teemat. VF kujutab ennast seaduskuuleka riigina, mis ei saa teise riigi osa lihtsalt niisama endale võtta. Tegelikult on see puru silma ajamine. Teiseks, näidatakse, et VF on kõikide riikide suhtes heatahtlik, kuid teised riigid ise laimavad VF-i, kuna see on suur, rikas ja edukas riik, mida teised kadestavad. Selline sõnum on suunatud VF-i elanikele, et tõsta uhkust enda riigi üle ja patriotismi ning näidata, et kohalik võim teeb kõik õigesti, kuna Venemaa tähtsus ja võimekus maailmas kasvab.

Neljas narratiiv on NATO ja selle tegevuse diskrediteerimine. Antud narratiivi kasutatakse selleks, et näidata NATO-t halvas valguses, kuna VF-ile ei meeldi, et NATO laieneb ja muutub tugevamaks. Seepärast üritab VF vastast igal võimalusel diskrediteerida ja nõrgestada. Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni diskrediteerimine on suunatud peamiselt venekeelsetele baltlastele, et nad oleksid NATO vastu. See on psühholoogiline mõjutamine. Venekeelsed baltlased üritavad hoida n-ö neutraliteeti NATO ja VF-i vahel. Ühelt poolt on kodumaa (Eesti, Läti, Leedu) vene emakeelega inimestele väga tähtis ja nad armastavad seda, kuid see kuulub NATO-sse. Teiselt poolt on nad seotud oma rahva, keele ja kultuuriga ning paljusid seovad Venemaaga sugulassidemed ja -juured. Seetõttu üritab VF vene baltlasi maksimaalselt mõjutada ning muuta olukorda enda kasuks mitmesuguste meetmetega. Samuti häirib VF-i, et Baltimaades asuvad laiendatud kohaloleku programmi raames NATO väed. NATO sõdureid ja nende tegevust halvas valguses näidates üritatakse mõjutada kohalikke elanikke. Samal ajal on see narratiiv suunatud ka VF-i siseauditooriumile, et näidata, kuidas vastase (NATO) sõdurid on kehva väljaõppega joodikud, kes teevad, mis tahavad ning VF-i sõdurid on kindlalt paremad ja osavamad. Sellega üritatakse tõsta uhkust enda armee üle ja patriotismi terves riigis ning halvendada NATO sõdurite mainet Balti riikides ja VF-is.

Viies narratiiv on Balti riikide, sh EV-i alandamine. Antud narratiivis kasutatakse Balti riikide alandamiseks erinevaid sõnu ja väljendeid, alustades tähtsusetutest ja lõpetades tõsistega. Esiteks, ei meeldi VF-ile, et endine NL-i liiduvabariik kuulub NATO-sse. Eesti NATO-sse astumise tõttu on VF-il NL-i piire taastada mitu korda keerulisem. See tähendab, et mingil määral on VF EV-i peale solvunud ning üritab seda alandades kätte maksta. Teiseks, asub NATO tänu Eesti liitumisele otse VF-i piiri ääres. See fakt häirib VF-i, kuna tänu sellele on Eestit keerulisem mõjutada ja ähvardada ning Venemaa vastane (NATO) on n-ö enda ukse ees. Tänu sellele saab NATO VF-i rohkem mõjutada. Kolmandaks, elab Balti riikides palju venekeelseid inimesi, keda VF üritab mõjutada Eesti, Läti ja Leedu poliitikuid diskrediteerides ja kritiseerides. Sellega üritatakse näidata kohalikele venekeelsetele inimestele, kui nõrk ja halb on kohalik võim. Neljandaks, kasutatakse antud narratiivis ka sarkastilisi torkeid NATO sõdurite pihta, eesmärgiga alandada lisaks Balti riikidele ka oma vastast NATO-t ja selle sõdureid, rikkudes NATO mainet.

Mõned saadud narratiividest sarnanevad mõnede teise, lähedasel teemal tehtud uurimistöö tulemustega. Johannes Voltri, kes uuris oma töös Vene narratiive Kataloonia iseseisvusreferendumi kohta, sai üheks VF-i narratiiviks, et Euroopa Liit peab kaitsma katalaanide seaduslikke õigusi Hispaania repressiivsete meetmete eest (Voltri 2018). See sarnaneb narratiiviga „VF on enda väitel seaduskuulekas riik“, kuna Venemaa Föderatsioon

üritab ennast näidata maailma kogukonnale hea ja õiglase riigina, kes kaitseb neid, keda on ebaõiglaselt piiratud. Kapitolina Synytsina uuris Ukraina kuvandit VF-i meedias ning üks uuritavatest narratiividest oli, et Ukraina on lootusetu riik (Synytsina 2018). See narratiiv sarnaneb narratiiviga „Balti riikide, sh EV-i alandamine“, ainult Balti riikide asemel on Ukraina. Selline suhtumine Ukrainasse VF-i meedias näitab, et Ukraina on VF-i jaoks oponent või vastane.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli selgitada meedias kajastatud Venemaa Föderatsiooni infotegevuste narratiive raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise kohta. Eesmärgi saavutamiseks püstitati kaks uurimisküsimust, millele leiti vastused – selgitati raketi kukkumise teemal kirjutatud uudiste iseloomu ning leiti nende ühisjooned kasutades kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodi.

Kuuest artiklist raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise teemal, mis ilmusid kolmes VF-i allikas (Baltnews.ee, Kompravda.eu, Rubaltic.ru), tuletati kuuskümmend koodi, mis näitavad artiklite iseloomu ja vastavad esimesele uurimisküsimusele. Järgmise sammuna ühendati need kuuskümmend koodi viieteistkümnesse kategooriasse, mis näitavad artiklite ühisjooni ja vastavad teisele uurimisküsimusele. Analüüsi viimase sammuna ühendati kategooriad viide gruppi, mis näitavad artiklite narratiive ja oli omakorda käesoleva lõputöö eesmärk. VF-i narratiivid raketi kukkumise intsidendi kohta on raketi kukkumise intsidendi faktidega manipuleerimine Kremli-meelse meedias, VF-i agressiivne meelestatus NATO suhtes, VF on enda väitel seaduskuulekas riik, NATO ja selle tegevuse diskrediteerimine ning Balti riikide, sh EV-i alandamine.

Selgitatud narratiivid (v.a. esimene) on multifunktsionaalsed selles mõttes, et need ei ole otseselt seotud konkreetse intsidendiga. Neid on kasulik meeles pidada, kuna VF-i meedia võib kasutada neid ka edaspidi oma infotegevustes EV-i ja lääneliitlaste vastu. Kuna tuletatud narratiive saab Vene meedia kasutada ka tulevikus, siis, esiteks, on vaja selleks valmis olla. Valmisolekuks peaks kaitseministeerium, kaitseväe peastaap, majandus- ja kommunikatsiooniministeerium või mõni muu riigiasutus töötama välja reageerimisplaani tegutsemiseks. Tähtis on, et selline algatus tuleks oluliselt asutuselt. Nt on teada, et Kremli-meelne meedia manipuleerib faktidega. Selle tõrjumiseks on vaja oma meedias alati tõtt rääkida. Ei tohi varjata intsidente, probleeme ega üldse tõtt, sest kui VF-i meedia publitseerib esimesena uudised valeinfoga, siis on raske selle vastu midagi teha ning lugejaid ümber veenda. Mida vähem varjatakse tõtt, seda keerulisem on Vene meedial leida provokatsioonilist materjali.

Teiseks, võiks organiseerida kursusi või aineid koolides (nt riigikaitse aine raames) ja ülikoolides (sest kõikidel polnud koolis riigikaitse ainet), kus tutvustatakse ja räägitakse infotegevustest ning nende ohtlikkusest.

Kolmandaks, kuna VF-i meedia on NATO suhtes agressiivselt meelestatud, siis on vaja jagada narratiive liitlastega ning instrueerida neid, kes tulevad EV-i või teistesse Balti

riikidesse teenima nt AP või laiendatud kohaloleku programmi raames. Liitlasriikide sõjaväelased, kes hakkavad teenima Baltimaades, peavad kontrollima oma käitumist ning arvestama oma kõnes, nt intervjuusid andes, et Vene meedial oleks vähem materjali infotegevusteks. Liitlaste sõdurid on VF-i meedia „sihiku ja luubi“ all. Liitlaste iga kahtlast või vale sõna või käitumist võidakse tajuda valesti ning see on juba materjal Vene infotegevuste jaoks.

Mõnede narratiivide sarnasus samateemalistes uurimustöödes (käesolev töö, J. Voltri töö, K. Synytsina töö), näitab, et VF-i meedia kasutab eri olukordades samasuguseid narratiive ja VF-i infotegevus ei ole lihtsalt Vene meediaspetsialistide töö, vaid seda kontrollib kõrgem juhtkond. Narratiivide sarnasus on VF-i meedia nõrk külg, kuna tänu sellele on võimalik narratiive uurida, koguda ja kategoriseerida, et neid hiljem analüüsida ja tõrjuda. Kui VF-i meedia kasutab raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise intsidendis kasutatud narratiive mingis tulevases olukorras uuesti, võime tänu VF-i infotegevuste uurimisele olla valmis reageerima.

Käesolevas töös selgitati VF-i narratiive raketi AIM 120 AMRAAM kukkumise kohta. Edasistes uuringutes soovitab käesoleva töö autor järgmistel uurijatel uurida saadud narratiive süvitsi (nt kas ja kui tihti Vene meedia neid kasutab), koostada reageerimisplaan või mingi muu kava, kuidas tegutseda, et mitte jääda infotegevuste mõju alla või ka uurida VF-i infotegevuste ennetavaid meetmeid ja vastutegevusi.

VÕÕRKEELNE RESÜMEE

INFORMATION ACTIVITY OF THE RUSSIAN FEDERATION ON THE EXAMPLE OF AIM 120 AMRAAM MISSILE INCIDENT

Summary

Today, the term *hybrid war*, which is especially used in the media, has become popular. The Russian Federation uses information activities that are part of the hybrid war in a comprehensive and skillful manner. One of the NATO's important activities in the Baltics is the air policing mission, which is in the focus of Russian information activities. On 7 August 2018, NATO fighters, who were on the Baltic air policing mission, carried out a training flight over Estonia. For unknown reasons, one aircraft launched an AIM 120 Advanced Medium-Range Air-to-Air Missile (AMRAAM) and, probably, it fell in the territory of Estonia. However, the missile has not been found yet. The missile fall incident has become a good reason for information activities by the Russian Federation.

The aim of this thesis was to find out the narratives of AIM 120 AMRAAM missile fall in Estonia in the media the Russian Federations. For achieving the aim of the thesis, two research questions were asked:

1. What is characteristic to the news about the fall of the AIM 120 AMRAAM missile?
2. What are the common characteristics of the news about the fall of the AIM 120 AMRAAM missile?

In the thesis, the articles analyzed must meet the two descriptors: firstly, the articles must be linked to AIM 120 AMRAAM missile fall incident in the territory of Estonia on 7 August 2018 and, secondly, the news portal, where the articles appeared, must belong to a Russian Federation holding or be part of its campaigns. Also, the articles must originate from the Russian Federation.

Three news portals were selected as the sources: Rubaltic.ru, Baltnews.ee and Kompravda.eu. Rubaltic.ru and Baltnews.ee are owned by the Russian media organization “Russia Today” (*«Россия Сегодня»*) and the owner of Kompravda.eu is “Media Partner” (*«Медиа Партнёр»*), a Russian holding. Two articles have been taken from each source, thus, a total of six articles have been analyzed. The qualitative content analysis is chosen as the research method. The analysis of the article is divided into four stages: splitting the articles, coding parts of the articles, combining the codes into categories and combining the categories into groups. The goal of the research is achieved because the groups of categories show the narratives of the articles. After the analysis, 60 codes were obtained, which were combined

into 15 categories, which, in turn, were combined into five groups. The obtained five narratives are the following: distortion of facts by pro-Kremlin media; the Russian Federation's aggressive approach towards the NATO; the Russian Federation is a law abiding country according to its claims; discrediting the NATO and its activities and humiliating the Baltic states including Estonia.

Using the first narrative, Russian media attempts to distort the descriptive situation of the articles in order to make the perception of ordinary readers useful for the Russian Federation to achieve its goal. It is dangerous because using this narrative Russian media can turn every situation into what it wants and it is almost impossible for a reader who is not familiar with the situation to know the truth.

The purpose of the second narrative is, firstly, to put the Baltic Russians in a negative mood towards the NATO and, secondly, to attract them to the Russian Federation's side. It is also used as an aggressive warning directed to the Baltic states and the NATO to show the citizens of the Russian Federations that the Kremlin's power is strong and it is not afraid of the NATO. It wants to show its citizens that they are protected and that when the adversary comes, he will immediately be defeated.

The purpose of the third narrative is, firstly, to remind the readers that the Russian Federation does not interfere in the elections of other countries. It does not participate or has never participated in the Ukrainian conflict. Through this, the Russian Federation may attempt to justify its actions or decisions. An example is the Crimean issue. Secondly, it is shown that the Russian Federation is benevolent towards all countries, but other countries calumniate Russia, because it is a large, rich and successful country. This message is aimed at the local people of the Russian Federation to raise patriotism and take pride in their country. Another aim is to show that local power is doing everything right because the importance and capability of Russia in the world keeps increasing.

The fourth narrative is used to show the NATO in a bad light because the Russian Federation does not like the NATO's enlargement and strengthening. Thus, it is trying with all possible means to discredit and weaken its opponent – the NATO. Also, through the showing the NATO, its soldiers and their activities in a bad light, Russian Federation is trying to affect the local Baltic citizens. At the same time, this narrative is directed to the internal audience of the Russian Federation to show that the NATO soldiers are low skilled drinkers who do what they want and Russian soldiers are definitely better and more skillful. It is trying to take pride in its own army and raise patriotism across Russia and, thus, worsen the image of NATO soldiers in the Baltic states and in the Russian Federation.

In the fifth narrative, different words, sentences and expressions are used to humiliate the Baltic states. Firstly, the Russian Federation does not like the former state of the USSR to be a member of the NATO. This means that to a certain extent, Russia is offended by Estonia and is trying to humiliate. Secondly, due to the fact that Estonia has joined the NATO, the organization is near the Russian border. This fact interferes with the plans of the Russian Federation because it makes it more difficult to influence and threaten Estonia. Thirdly, there are many Russian-speaking people living in the Baltic states, who can be under the Russian Federation's influence through discrediting and criticizing Estonian, Latvian and Lithuanian politicians. Fourthly, this narrative uses sarcastic quips against NATO soldiers, with the aim of humiliating the Russian Federation's opponent, and thus tarnishing the NATO's reputation.

The obtained narratives are multifunctional in the sense that they are not directly related to a specific situation. It is useful to remember them because Russian media can use them in their information activities against Estonia, the Baltic states and the Allies.

Firstly, the state should develop a response plan or some other way how to act or behave during the execution of Russian information activities. Secondly, in schools and/or universities, courses should be organized or subjects should be taught, where information activities and their dangers are introduced and discussed. Thirdly, since Russian media is aggressively regarded into NATO, narratives need to be shared with the allies and those who deploy to Estonia or to the Baltics, for example, on air policing mission or Enhanced Forward Presence, should be instructed accordingly.

The current thesis should be researched further on. In further studies, the author of this thesis recommends to examine in depth the obtained narratives in order to take preventive actions and/or countermeasures against Russian information activities or to invent a response plan not to fall under influence of Russian information activities.

KIRJANDUS JA ALLIKAD

Ajir, M.; Vailliant, B. 2018. Russian Information Warfare: Implications for Deterrence Theory. – Strategic Studies Quarterly, Vol. 12, No. 3, pp. 70-89.

Clausewitz, C. von 2004. Sõjast. – Eesti Keele Sihtasutus. Tlk. K. Räni.

Darczewska, J. 2014. The Anatomy of Russian Information Warfare. – Point of View, Vol. 42.

Доктрина информационной безопасности Российской Федерации, 05.12.2016 = Doktrina informacionnoi bezopasnosti Rossiiskoi Federacii, 05.12.2016. – Российская газета (Rossiiskaja gazeta). <https://rg.ru/2016/12/06/doktrina-infobezobasnost-site-dok.html> (17.10.2018)

Domnin, I. 2005 = Домнин, И. 2005. Хочешь мира, победи мятежевойну! (Hotšeš mira, pobedi mjateževoinu). – Российский военный сборник (Rossiiskii vojennõi sbornik), Vol. 21.

Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas. 2018. – Välisluureamet.

Garejev, M. 2003 = Гареев, М. 2003. К каким угрозам и войнам должна быть готова Россия (K kakim ugrozam i voinam dolžna bõt gotova Rossija). – Отечественные записки (Otetšestvennõje zapiski), Vol. 3. <http://magazines.russ.ru/oz/2003/3/2003_3_47.html> (16.10.2018)

Garejev, M. 2015 = Гареев, М. 2015. Важно готовить весь народ к защите Отечества и возродить идею Отечества(Važno gotovit ves narod k zaštšite Otetšestva i vozrodit ideju Otetšestva). – REGNUM.<https://regnum.ru/news/polit/1895775.html> (16.10.2018)

Gerassimov, V. 2013 = Герасимов, В. 2013. Ценность науки в предвидении (Cennost nauki v predvidenii). –Военно-промышленный курьер (Vojenno-promõšlennõi kurjer), Vol. 8. <https://www.vpk-news.ru/articles/14632> (10.10.2018)

Gerassimov, V. 2017 = Герасимов, В. 2017. Мир на гранях войны (Mir na granjah voinõ). – Военно-промышленный курьер (Vojenno-promõšlennõi kurjer), Vol. 10. <https://vpk-news.ru/articles/35591> (25.02.2019)

Giles, K. 2016. Handbook of Russian Information Warfare. Rome: NATO Defense College.

Hispaania õhuturbe hävitaja lasi Eesti õhuruumis eksikombel välja õhk-õhk tüüpi lahingraketi AMRAAM. 2018. – mil.ee, 7. august. Kaitseväe pressiteade.

<http://www.mil.ee/et/arhiiv/10347/hispaania-%C3%B5huturbe-h%C3%A4vitaja-lasi-eesti-%C3%B5huruumis-eksikombel-v%C3%A4lja-%C3%B5hk-%C3%B5hk-t%C3%BC%C3%BCpi-lahingraketi-amraam> (20.10.2018)

Hoffman, F. G. 2009. Hybrid Warfare and Challenges. – Joint Force Quarterly, Issue 52, pp. 34-48.

Kalmus, V.; Masso, A.; Linno, M. 2015. Kvalitatiivne sisuanalüüs. – Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> (21.10.2018)

Kalmus, V. 2015a. Diskursusanalüüs. – Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <http://samm.ut.ee/diskursusanalyys> (1.11.2018)

Kalmus, V. 2015b. Standardiseeritud kontentanalüüs. – Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <http://samm.ut.ee/kontentanalyys> (1.11.2018)

Kartapolov, A. 2015 = Картаполов, А. 2015. Уроки военных конфликтов, перспективы развития средств и способов их ведения. Прямые и непрямые действия в современных международных конфликтах (Uroki vojennõh konfliktov, perspektivõ razvitija sredstv i sposobov ih vedenija. Prjamõje i neprjamõje deistvija v sovremennõh meždunarodnõh konfliktah). – Вестник академии военных наук (Vestnik akademii vojennõh nauk), Vol. 2, pp. 26-36.

Концепция внешней политики Российской Федерации, 30.11.2016 = Kontseptsija vnešnei politiki Rossiiskoi Federatsii, 30.11.2016. – Министерство иностранных дел Российской Федерации (Ministerstvo inostrannõh del Rossiiskoi Federatsii). <http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248> (17.10.2018)

Laaneots, A. 2014. Vene-Gruusia 2008. aasta sõda – põhjused ja tagajärjed. – ENDC Occasional Papers, Vol. 1.

Laherand, M.-L. 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrükk.

Laity, M. 2016. Russia: Implications for UK defence and security. – House of Commons Defence Committee, pp. 16-17.

Luurekeskus. 2019. Venemaaga seonduvad julgeolekupoliitilised ja sõjalised arengud aastal 2018. – Eesti kaitseväe aastaraamat 2018, lk. 6-15.

Merimaa, K. 2016. Bakalaureusetöö – Demagoogiavõtete kasutamine valimisdebattides peaministrikandidaatide debattide näitel 1999-2015. – Tartu Ülikool.

Missile downs Malaysia Airlines plane over Ukraine, killing 298; Kiev blames rebels. 2014. – The Washington Post, 18. juuli. <https://www.washingtonpost.com/world/europe/malaysia-airlines-plane-disappears-over-ukraine-feared-shot-down-by-missile/2014/07/17/0fffe1e6-0dcb-11e4-8341-b8072b1e7348_story.html?noredirect=on&utm_term=.e27491c5d6bb> (19.02.2019)

Mölder, H.; Sazonov, V.; Värk, R. 2014. Krimmi Venemaaga liitmise ajaloolised, poliitilised ja õiguslikud tagamaad. – Akadeemia, Vol. 12, lk. 2148-2161.

Mölder, H.; Sazonov, V.; Värk, R. 2015. Krimmi Venemaaga liitmise ajaloolised, poliitilised ja õiguslikud tagamaad II. – Akadeemia, Vol. 1, lk. 77-104.

Nemeth, W. J. 2002. Future War and Chechnya: a Case for Hybrid Warfare. – Institutional Archive of the Naval Postgraduate School.

Nemeth, W. J. 2015. Tlk. M. Laane. Venemaa keskne hübriidsõda. – Rahvusvaheline Kaitseuuringute Keskus, Vol. 164. <https://diplomaatia.ee/venemaa-riigikeskne-hubriidsoda/> (24.10.2018)

Nye, J. S. Jr. 2005. Soft Power: the Means to Success in World Politics. – Public Affairs.

Panarin, I. 2008 = Панарин, И. 2008. Система информационного противоборства (Sistema informatsionnogo protivoborstva). – Военно-промышленный курьер (Vojenno-promõšlennõi kurjer), Vol. 41. <https://vpk-news.ru/articles/3672> (24.03.2018)

Peskov, D. 2016 = Песков, Д. 2016. «Мы находимся в состоянии информационной войны с англосаксами» („Mõ nahodimsja v sostojanii informatsionnoi voinõ s anglosaksami“). – Коммерсантъ (Kommersant). <https://www.kommersant.ru/doc/2949150> (17.10.2018)

Popescu, N. 2015. Hybrid Tactics: Russia and the West. – Issue Alert, Vol. 46, pp. 1-2.

Sarits, A. 2016. Magistritöö – Venemaa infooperatsioon Türgi vastu Sputniku näitel. – Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused.

Sazonov, V.; Mölder, H.; Müür, K.; Pruulmann-Vengerfeldt, P.; Kopõtin, I.; Ermus, A.; Salum, K.; Šlabovitš, A.; Veebel, V.; Jakobson, V; Värk, R. 2017. Russian Information Warfare Against Ukrainian State and Defence Forces: April-December 2014. – ENDC Occasional Papers, Vol. 7.

Sazonov, V.; Müür, K.; Mölder, H.; Kopõtin, I.; Śliwa, Z.; Šlabovitš, A.; Värk, R. 2017. Russian Information Operations Against Ukrainian Armed Forces and Ukrainian Countermeasures (2014-2015). – ENDC Occasional Papers, Vol. 6.

Selhorst, A. J. C. 2016. Russia's Perception Warfare. – Militaire Spectator, Vol. 4, pp. 148-164.

Smith, D. J. 2012. How Russia Harnesses Cyberwarfare. – AFPC Defense Dossier, Issue 4, pp. 7-11.

Sun Zi; Sun Bin 2001. Sõja seadused. – Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused. Tlk. M. Läänemets.

Svetšin, A. 1927 = Свечин, А. 1927. Стратегия (Strategija). – Военный вестник (Vojennõi vestnik), pp. 237-263.

Synytsina, K. 2018. Magistritöö – The Construction of the Image of Ukraine as the Other in Russian Media. – University of Tartu.

Шойгу: СМИ стали видом оружия, и нельзя применять его «по-плохому», 2015 = Šoigu: SMI stali vidom oružija, i nelzja primenjat jego „po-plohomu", 2015. – RIA Novosti, 27. märts. <https://ria.ru/20150327/1054977094.html> (4.03.2019)

Tšekinov, S.; Bogdanov, S. 2013 = Чекинов, С.; Богданов, С. 2013. О характере и содержании войны нового поколения (O haraktere i soderžanii voinõ novogo pokolenija). – Военная мысль (Vojennaja mõsl), Vol. 10, pp. 13-24.

Военная доктрина Российской Федерации, 25.12.2014 = Vojennaja doktrina Rossiiskoi Federatsii, 25.12.2014. – Российская газета (Rossiiskaja gazeta). <https://rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html> (17.10.2018)

Voltri, J. 2018. Bakalaureusetöö – 2017 Catalan Independence Referendum: the Projection of Russian Strategic Narratives by RT and Sputnik. – University of Tartu.

Õnnetus raketiga tõi Vene propagandatööstusele pidupäeva. 2018. – propastop.org, 9. august. <https://www.propastop.org/2018/08/09/onnetus-raketiga-toi-vene-propagandatoostusele-pidupaeva/> (20.10.2018)

LISAD

Lisa 1. Analüüsitavate artiklite lingid

Испанские пилоты запустили по Эстонии боевой ракетой. Случайно, 2018 = Ispanskije pilotõ zapustili po Estonii bojevoi raketoi. Slutšaino, 2018. – Kompravda.eu, 8. august. < https://www.kompravda.eu/daily/26862/3908293/ > (24.11.2018)

МИД РФ: «Действия НАТО в странах Балтии создают дополнительные риски безопасности», 2018 = MID RF: „Deistvija NATO v stranah Baltii sozdajut dopolnitelnõje riski bezopasnosti", 2018. – Kompravda.eu, 10. august. < https://www.kompravda.eu/daily/26866/3909101/ > (24.11.2018)

Приключения горячего идальго над Эстонией: взгляд военного эксперта, 2018 = Prikljutšenija gorjatšego idalgo nad Estonijei: vzgljad vojennogo eksperta, 2018. – Rubaltic.ru, 14. august. < https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/20180814-priklyucheniya-goryachego-idalgo-nad-estoniey-vzglyad-voennogo-eksperta/ > (25.11.2018)

Случайность или провокация: о причинах запуска ракеты НАТО в Эстонии, 2018 = Slutšainost ili provokacija: o pritšinah zapuska raketõ NATO v Estonii, 2018. – Baltnews.ee, 8. august. < http://baltnews.ee/tallinn_news/20180808/1016850842.html > (2.11.2018)

Выпущенная на границе России боевая ракета могла привести к войне в Прибалтике, 2018 = Võpuštšennaja na granice Rossii bojevaja raketa mogla privesti k voine v Pribaltike, 2018. – Rubaltic.ru, 13. august. < https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/13082018-vypushchennaya-na-granitse-rossii-boevaya-raketa-mogla-privesti-k-voyne-v-pribaltike/ > (25.11.2018)

В шаге от конфликта: к чему могла привести случайно пущенная ракета НАТО в Эстонии, 2018 = V šage ot konflikta: k tšemu mogla privesti slutšaino puštšennaja raketa NATO v Estonii, 2018. – Baltnews.ee, 8. august. < http://baltnews.ee/authors/20180808/1016851022.html > (2.11.2018)